

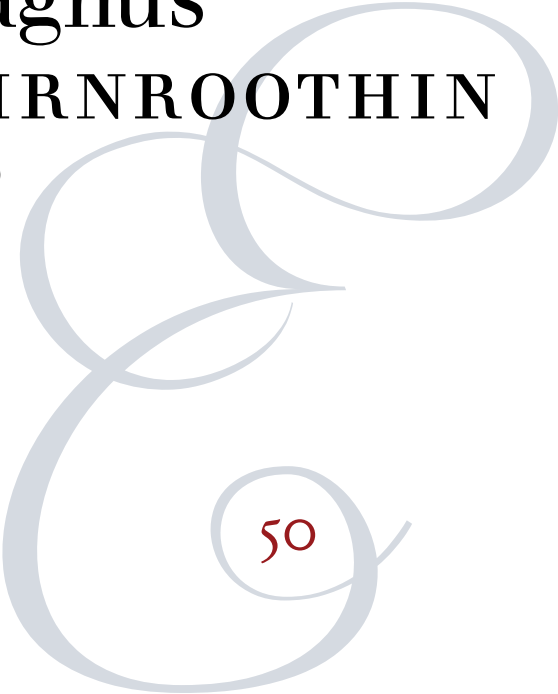
Magnus EHRNROOTHIN säätiö

50

Magnus EHRNROOTHIN

säätiö

50

SUOMENNOS
Anna-Liisa Fazer

GRAAFINEN MUOTOILU
Anne Kaikkonen/Timangi

KIRJAPAINO
Bookwell Oy, Porvoo 2013

SISÄLLYS

Esipuhe ja säätiön perustajan henkilökkuva 6

Muistopuhe vuodelta 1982 16

MAGNUS EHRNROOTHIN SÄÄTIÖN ENSIMMÄISET 50 VUOTTA

Talousosa 20

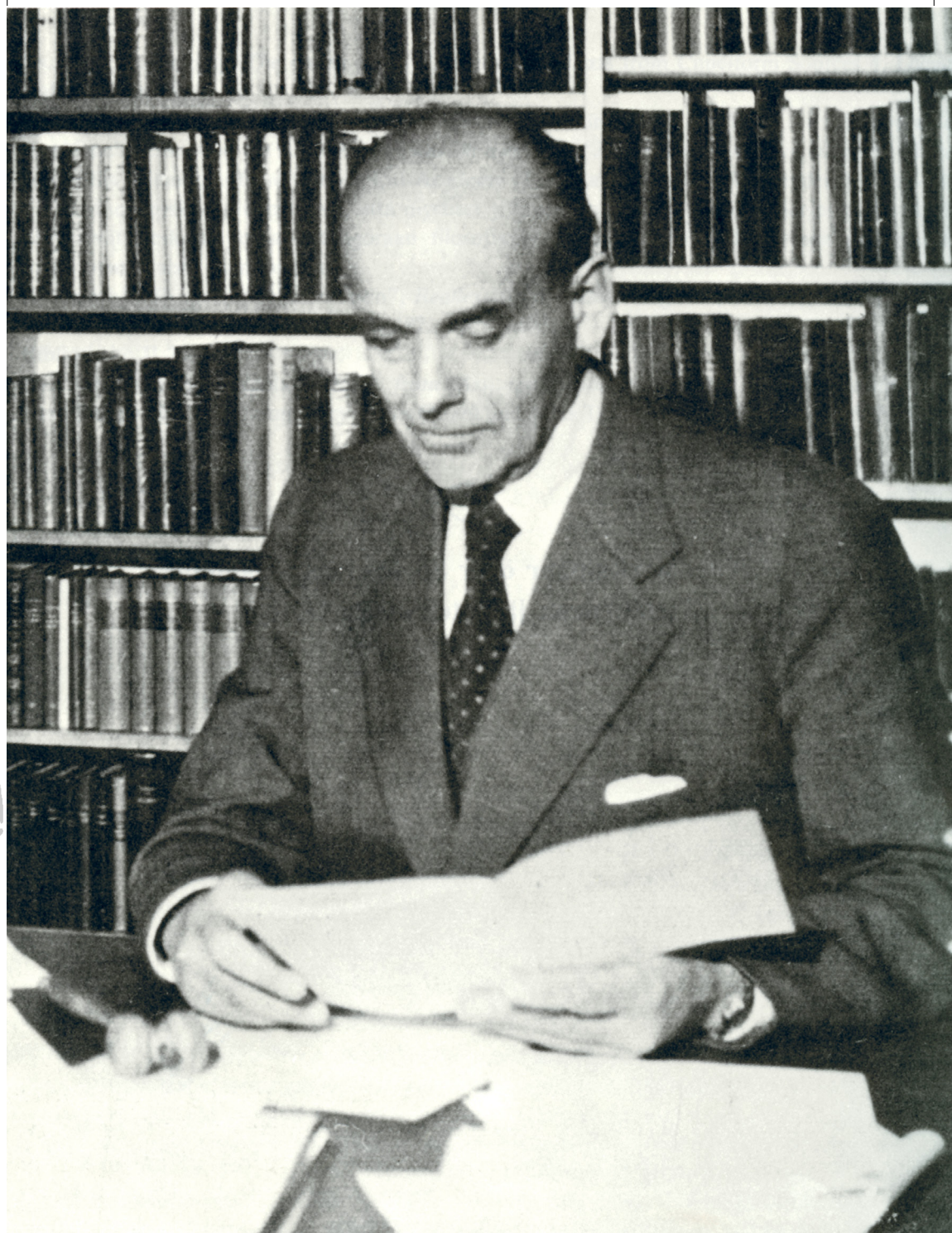
Apurahoja ja tutkimustukea 36

Säätiön säännöt 54

FIL. TRI MAGNUS EHRNROOTH
(1901-1982)

Casimir Ehrnrooth

Magnus Ehrnrooth

MAGNUS EHRNROOTH syntyi Helsingissä 6. maaliskuuta 1901. Hänen vanhempansa olivat varatuomari, sittemmin vuorineuvos Georg Ehrnrooth ja Anna Gabriella (Ella) af Nyborg. Hän kirjoitti ylioppilaaksi 1920 Nya Svenska Läroverket’istä ja aloitti samana syksynä kemian ja fysiikan opinnot Helsingin yliopistossa. Valmistuttuaan 1925 filosofian kandidaatiksi kiitettävin arvosanoin kemiassa hän jatkoi opintojaan toimien samalla assistenttina yliopiston kemian laboratoriossa 1928–1931.

Kesäkuussa 1926 Magnus matkusti Berliiniin jatkamaan opintojaan, tähtäimessään tohtorinväitöskirja. Hän osallistui Goethen elämää ja teoksia käsittelevään kurssiin ja kartutti siten saksan kielen taitoaan. Samalla alkoivat läpi koko hänen elämänsä jatkuneet Goethen tuotantoa koskevat tutkimuksensa. Lokakuussa Magnus sai Suomesta vahvistuksen sille, että hän oli oikeutettu akateemisiin opintoihin Saksassa. Tämä voitaneen tulkita niin, että suomalaiset professorit toivoivat hänen Berliinissä perehtyvän tieteen uusimpiin saavutuksiin sekä saavan kannustusta niissä aineissa, joita hänellä oli tarkoitus käsitellä tohtorinväitöskirjassaan. Hänen kirjeenvaihdostaan äitinsä kanssa ei käy ilmi, mitä aineita hän tarkalleen opiskeli ja keitä hänen opettajansa olivat. Sitä vastoin hän kirjoitti huhtikuussa 1927, ettei hänen tarkoituksensa ollut saattaa tohtorinväitöskirjaansa päätökseen Berliinissä. Samalla hän painotti viihtyvänsä Berliinissä, ehkä lähinnä siksi,

että siellä oli mahdollista nauttia Euroopan ehkä merkittävimmän kulttuurikeskuksen ilmapiiristä.

Opintojensa ohella Magnuksella oli myös tilaisuus kehittää pianistin lahjojaan. Opettajansa Kurt Schubertin ja uskottujen ystäviensä, mm. vuokraemäntänsä ja hyvän ystävänsä neiti Maria Lindeckin kautta hän tutustui Berliinin kulttuurielämään. Kirjeissään Ella-äidilleen hän kertoi käyvänsä ahkerasti konserteissa, oopperassa, teatterissa, museoissa, taidenäyttelyissä ja muissa kulttuuritapahtumissa. Magnus oli jo nuorena erittäin kiinnostunut klassisesta kirjallisuudesta, johon hän luonnollisesti oli tutustunut ruotsiksi. Hän oli hyvin perehtynyt suomen- ja saksankieliseen kirjallisuuteen, ja Saksassa oleskelunsa jälkeen etenkin viimeainittuun. Kaikkien suurten kirjailijoiden joukosta, joiden tuotantoon hän elämänsä aikana perusteellisesti tutustui, Goethe pysyi hänen suurimpana ihanteenaan.

Heinäkuussa 1927 Magnus matkusti Italiaan. Käytyään Roomassa, Milanossa, Venetsiassa, Napolissa ja ihailtuaan todennäköisesti myös maaseudun nähtävyyksiä hän palasi elokuussa Berliiniin jatkamaan opintojaan. Syyskuussa hän kirjoitti äidilleen: ”Haluan, että minulle toimitetaan pikimmiten Sommerfeldin *Atomian*, Backin *Zeeman Effect* ja Bornin *Vorlesungen*.” Samana syksynä hän todennäköisesti kävi Werner Heisenbergin uutta epätarkkuusprinsiippiä käsittelevillä luennoilla. Kirjeenvaihdosta äidin kanssa ei käy ilmi, palasiko hän Berliiniin vietettyään joulun 1927 Helsingissä. Samalla kun hän jatkoi tohtorinväitöskirjansa kirjoittamista, hän toimi assistenttina yliopiston kemian laboratoriossa. Näiden toimiensa lisäksi hän omistautui musiikille, kirjallisuudelle ja taiteelle. Kuten jäljempänä mainitsen, hän piti tiiviisti yhteyttä lähimpiin omaisiinsa ja muuhun sukuun.

Hän oli jatkuvasti yhteydessä myös koulu- ja opiskeluaikaisiin ystäviinsä. Ennen 1930-luvun alun pulavuosia niissä piireissä, joissa Magnus liikkui, vietettiin kevytmielistä ja hilpeää seuralämää. Mutta hän ei – päinvastoin kuin monet muut – kuulunut kaikkein hurjimpiin, pikemminkin

päinvastoin. Hän väitteli tohtoriksi otsikkonaan ”*Bidrag till kännedom om alkaloidernas överföring i utspädda organiska lösningsmedel.*” (Vapaasti suomennettuna ”Alkaloidien kuljetuksesta laimennettujen orgaanisten liuotimien elektrolyysissä.”)

Magnuksen isä Georg kuoli äkillisesti 9. päivänä toukokuuta 1935, vastikään 60 vuotta täytettyään.

Kuolinpesän edustajana Magnus otti omistuvastuun sekä Porvoon maalaiskunnassa sijaitsevasta Kiialan kartanosta että Viralan kartanosta Janakkalassa. Molemmissa kartanoissa oli huomattavan maan- ja metsänviljelyksen lisäksi alkoholi- ja hiivatuotantoa, jotka oli aloitettu uudelleen kieltolain kumoamisen jälkeen 1932. Alkoholia tuotettiin valtion monopoliyhtiö Alkoa varten, ja hiivan myynti tapahtui yhteistyössä muiden tuottajien kanssa. Alkoholin tuotanto loppui 1940-luvun alussa, kun Alkon Rajamäen tehdas otti haltuunsa koko tuotannon koneistoineen. 1939 julkaistujen teosten mukaan Kiialan kartanon pinta-ala oli 942 hehtaaria, joista 458 hehtaaria oli viljelysmaata ja loput metsää tai joutomaata. Viralan pinta-ala oli 2.360 hehtaaria, joista 255 hehtaaria oli peltoa ja 2.030 metsää.

Magnus vietti suurimman osan ajastaan Helsingissä ja hoiti kartanoita tilanhoitajien avulla. Toimittuaan sodan aikana kansanhuollon parissa hän alkoi rauhan solmimisen jälkeen viettää enemmän aikaa Kiialassa. Siellä hänellä oli asunto, josta huolehtivat tilanhoitaja Hugo Melén vaimoineen.

Moskovan rauhanehdoissa maansa ja toimeentulonsa menettäneiden maanviljelijöiden ja muiden ryhmien asuttamiseksi säädettiin maanluovutuslaki. Sen astuttua voimaan Magnus aloitti asiantuntijoiden avulla neuvottelut asutusviranomaisten kanssa. Tuloksena oli, että suurin osa Georg Ehrnroothin kuolinpesän omistamista viljelysmaista sekä huomattava osa metsistä oli luovutettava valtiolle. Kuolinpesä omisti edellämainittujen kartanoiden lisäksi Seestan Nastolassa ja Porlammin Lapinjärvellä. Asutuslainsäädäntö kosketti myös Magnuksen vuonna 1936 veljensä Göranin kanssa hankkimaa Bergstan kartanoa. Magnuksen ja hänen veljensä pon-

nistelujen ansiosta Seestan sukutilan maista jouduttiin luovuttamaan suhteellisesti pienempi määräala.

Magnus valittiin 1946 Porvoon maalaiskunnan kunnanvaltuustoon ja samalla sen puheenjohtajaksi, missä virassa hän jatkoi 16 vuotta. Hän osti 1955 Jakarissa sijaitsevan Lindvikin kartanon ja muutti Kiialasta sinne.

Kiialassa asuessaan Magnus vaali suuren C.A. Adlercreutzin ajan historiallista perintöä ja hänen taideharrastuksestaan johtuen myös edelfeltläinen perinne oli hänen sydäntään lähellä.

Magnuksen yhteiskunnallinen ajattelu kävi selvästi ilmi 1955, kun hänen aloitteestaan Finnby Ungdomsföreningille lahjoitettiin tontti, joka erotettiin Bergstan kartanosta. Tontille rakennettiin kokoontumistila, joka sai nimekseen Magnusborg. Rakennusmateriaali saatiin lahjoituksena kunnassa asuvilta asiasta kiinnostuneilta ystäviltä ja rakennustyöt tehtiin talkoohengessä. Seuran toiminta jatkuu vielä tänä päivänä.

Kunnallispoliitikkona ollessaan Magnus toimi luottamustehtävissä, hän oli mm. Porvoon aluesairaalan ja Helsingin Yliopistollisen keskussairaalan johtokunnan jäsen.

Lapsuutensa kesinä Seestassa Magnus oli seurannut kenraali Casimir Ehrnroothin (1833–1913) keskusteluja kartanoon kutsuttujen lukuisten vieraiden kanssa. Kenraalin läheisin oli Adelaïde-sisar (1826–1905). Adelaïde tunnettiin aikanaan nimimerkillä A-i-a ja yhtenä maamme ensimmäisistä naisasiansianaisista. Magnus, joka saattoi hyvinkin muistaa hänet, luki kaiken sisarusten ruotsiksi ja ranskaksi käymän kirjeenvaihdon, jonka sai käsiinsä. Hän oli koko elämänsä ajan erittäin sukurakas.

Kenraalimajuri Carl-Gustav Ehrnrooth osti 1791 Nastolan pitäjässä sijaitsevan Seestan kartanon huutokaupassa sen jälkeen, kun silloinen Ruotsin armeijan eversti Georg (Göran) Magnus (Yrjö Maunu) Sprengtporten oli Turun hovioikeudessa tuomittu menettämään hengen, kunnian ja maansa. Carl-Gustav Ehrnroothin jälkeen kartanon omisti hänen poikansa, kenraalimajuri Gustav Adolf Ehrnrooth. Kenraaliluutnantti Casimir

Magnus EHRNROOTH

Casimir EHRNROOTH

Magnus Ehnrooth

CASIMIR EHRNROOTH

Trogen tvenne tsarer
och en furste
ALEXANDER

SÖDERSTRÖM & Co
FÖRLAGS AB

1. Jeanette Ehnrooth

2. Gustaf Adolf Ehnrooth

3. Ehrenroothernas residens vid Södra Explorationsgatan i Helsingfors

4. Adolf Ehnrooth

6. J. A. Ehrenström

5. Sista på 1800-talet

7. Gerhard Fredrik Amnell

8. »Den gamla grannlärans trogna» i Helsingfors

Ehrnrooth hankki kartanon 1883 ja myi sen 1902 veljenpojalleen Georgille, Magnuksen isälle.

Syystä, jota en tiedä, Magnus päätti kirjoittaa Casimir Ehrnroothin elämäkerran, joka ilmestyi 1965. Tuskinpa hän aavisti, miten valtavaan urakkaan oli ryhtynyt. Kenraalin uran tärkein vaihe oli sijoittunut Venäjälle ja Bulgariaan, joiden kieliä Magnus ei hallinnut. Hän pyysi apua venäläisiltä ja näiden kautta bulgarialaisilta historioitsijoilta. He tarjosivatkin auiliisti apuaan, olihan Ehrnrooth Bulgarian historiassa erittäin kunnioitettu hahmo. Hänen patsaansa seisoo vieläkin Sofiassa, ja Ehrnroothin sukuun on otettu yhteyttä hänen kuolemansa lähestyvän satavuotisjuhlan tiimoilta. 1973 ilmestyi Magnuksen aloitteesta Ruotsissa ja Suomessa julkaistuihin tutkimuksiin perustuva Plagman-Ehrnroothin suvun historiikki. Tähän työhön osallistui mm. hänen veljenpoikansa Carl.

Kun Magnus ymmärsi, miten aikaavievää yllämainitun elämäkerran kirjoittaminen oli, hän ei enää asettunut ehdolle Porvoon maalaiskunnan valtuuston vaaleissa 1962, ja päätti näin ollen 16 vuotta kestäneen puheenjohtajakautensa asiaankuuluvien kiitosten saattelemana. Magnuksen 75-vuotispäivän johdosta porvoolainen taiteilija Åke Hellman maalasi hänestä Kiialan kartanon pyynnöstä muotokuvan, joka nyt riippuu kartanon juhlasalin seinällä.

Äidin ja pojan välisestä kirjeenvaihdosta säilyneet kirjeet sekä ne muistot, joita monella meistä vielä on Ella-isoäidistä ja Magnus-sedästä kertovat, miten läheisiä he olivat toisilleen, varsinkin isoisä Georgin kuoleman jälkeen. Ella eli vuoteen 1965 ja Magnus vuoteen 1982. Molemmat olivat pitäneet tiiviisti yhteyttä Georgin ja Ellan lapsiin, lastenlapsiin ja myös kaukaisempiin sukulaisiin. Sodan aikanakin, silloin kun Helsingin pommitukset eivät olleet esteenä, isoäiti Ella järjesti sunnuntaipäivällisiä, joihin lähimpien sukulaisten lisäksi kutsuttiin myös ne isoisän sisarukset lapsineen, joilla oli mahdollisuus osallistua. Toki lapsenlapsetkin kutsuttiin, mutta he saivat istua eri pöydässä.

Seestassa kävi kesäisin paljon vieraita, etupäässä sukulaisia. Isoäiti emännöi, ja Magnus oli miltei aina läsnä. Meitä lapsia oli kielletty häiritsemästä Magnus-setää, kun hän soitti pianoa tai oli syventyneenä Goethen teoksiin. Ellan kuoleman jälkeen kuolinpesän omistamaa Seestan kartanon pääarakennusta siipirakennuksineen käyttivät sopimuksen mukaan pojat Carl-Johan ja Magnus, kunnes edellisen poika Carl sai isänsä kuoleman jälkeen omistusoikeuden siihen osaan tilaa, johon pääarakennus kuuluu.

Magnus oli vaatimaton ja säästäväinen, varsinkin mitä häneen itseensä tuli. Kun Sibelius-Akatemiassa pidettiin hänen satavuotispäivänsä kunniaksi juhlakonsertti, hänen perustamansa säätiön puheenjohtaja Georg C. Ehrnrooth sanoi tervetuliaispuheessaan, että Magnuksen tärkeimpiä luonteenpiirteitä oli anteliaisuus. Tässä kirjoituksessa mainitun Magnusborgin tontin lisäksi hän lahjoitti varoja moniin tarkoituksiin, varsinkin sellaisiin, joissa musiikilla oli tärkeä merkitys. Emme toki voi tietää, miten laajamittaista hänen hyväntekeväisyytensä itse asiassa oli. Sen tiedämme, että tänä vuonna 50-vuotisjuhlaansa viettävä säätiö peri huomattavan osuuden hänen omaisuudestaan.

Tähän julkaisuun sisältyy oman kirjoitukseni lisäksi hiljattain edesmenneen professori Edward Anderssonin kuvaus pääoman hoidosta sekä dosentti Niklas Meinanderin selvitys apurahoista sekä tutkimuksiin myönnettyistä varoista. Hallituksen päätöksestä mukana on myös professori Lennart Simonsin 15. helmikuuta 1982 Suomen Tiedeseuran kokouksessa pitämä Magnuksen muistopuhe.

Magnuksen täyttyessä 80 vuotta maaliskuun 6. päivänä 1981 hän oli jo sairas ja uupunut. Syntymäpäivän viettoon hänen kodissaan Eteläranta 6:ssa osallistuivat vain lähimmät sukulaiset sekä muutama hänen vanhimista ystävistään. Hän kuoli 8. tammikuuta 1982, ja hänet on haudattu Nastolan hautausmaalle.

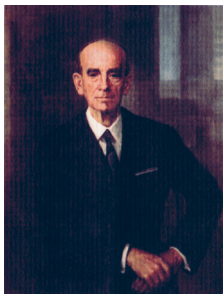
Magnus Ehrnroothin säätöin julkokonsertti 22.8.2001 on Helsingin Festivalorkesterin ensimmäinen esiintymisläisäus. Orkesteri on perustettu syeyllä 2000 ja sen kantavina voimina toimivat orkesterin taitellisen johtajan Olli Mauston ohella viulisti Jaakko ja Pekka Kauisto ja Tuomas Rouvi, alttoviulisti Anna Kreetta Turunen, oboisti Sole Terästö, fagotisti Jaakko Luoma ja cornisti Tero Toivonen.

Orkesterin toiminta-ajatuksena – Olli Mauston siteeraen – on olla "toorumi, jonka piiristä voisimme pari kertaa vuodessa kutsua arvostettimenne kallejista musiisoina kanssamme taitellisesti itelimitöistä, idealistisissa hengessä". Orkesterin julkinen debyytti on Helsingin julkaviköiden avajaiskonertti 24.8.2001.

Pianisti Olli Mauston on aikamme menestyksekkäin suomalainen instrumentalisti. Hän käyttyä itsestään kuitenkin miehuuten ammattinimikettä muusikko, joka katta hänen monipuolisen toimintansa pianistina, kapellimestarina, säveltäjänä ja pedagogina.

Magnus Ehrnroothin stiftelses jubileumskonsert den 22.8.2001 urgrer debuten för Helsingfors Festivalorkester, som bildades hösten 2000. Som orkestern bärande krafter verkar dess konstnärliga ledare Olli Mauston tillsammans med violinerna Jaakko och Pekka Kauisto samt Tuomas Rouvi, altviolentin Anna Kreetta Turunen, oboisten Sole Terästö, fagotisten Jaakko Luoma och cornisten Tero Toivonen. Verksamhetsidéen för orkestern är att vara "ett forum där vi ett par gånger i året kunde inbjuda uppskattade kollegor att musicera med oss i en konstnärligt oförarglig, idealistisk anda" - för att citera Olli Mauston. Orkesterns offentliga debut sker på Helsingfors Festivalens öppningskonsert den 24.8.2001.

Pianisten Olli Mauston är vår tids mest framgångsrika finländska instrumentalist. Han använder dock helst yrkesbeteckningen musiker, som tackar hans mångsidiga verksamhet som pianist, dirigent, tonsättare och pedagog.

Fil.tri / Fil.dr Magnus Ehrnrooth
6.3.1901 – 8.1.1982

Perusti Magnus Ehrnroothin säätöin v. 1963
Grundade Magnus Ehrnrooths stiftelse år 1963

Magnus Ehrnroothin syntymän 100-vuotijuhlakonsertti
Sibelius-Akatemian konserttisalissa
Pohj. Rautatiekatu 9
keskiviikkona 22. elokuuta 2001 klo 19.00

OHJELMA

Tervehdyspuhe	Säätöin puheenjohtaja, lakit.in. Georg C Ehrnrooth
Helsingin Festivalorkesteri	johtaja ja pianosolisti Olli Mauston
Jean Sibelius (1865-1957)	<i>Sinfonia nro 3 C-duuri, op. 52 (1907)</i> <i>Alligo moderato</i> <i>Andantino con moto, quasi allegretto</i> <i>Moderato - Alligo, ma non tanto</i>
Paul Hindemith (1895-1963)	<i>Tema muunneltuna pianolle ja juuierkesterille (1940)</i> <i>"Näjä launeryyppä"</i> <i>Tema</i> <i>Melanholinen</i> <i>Sangrinninen</i> <i>Elpymättöinen</i> <i>Kolehtinen</i>
Ludwig van Beethoven (1770-1827)	<i>Sinfonia nro 8 F-duuri, op. 93 (1812)</i> <i>Alligo vivace e con bris</i> <i>Alligo scherzando</i> <i>Tempo de Menuetto</i> <i>Alligo vivace</i>

Vastanoortto Ravimda Oströbotnian julkakerroksessa, Muscokatu 10

Kahdelle

SOCIETAS SCIENTIARUM FENNICA

ÅRSBOK – VUOSIKIRJA

LX (1982) C N:O I

MAGNUS EHRNROOTH

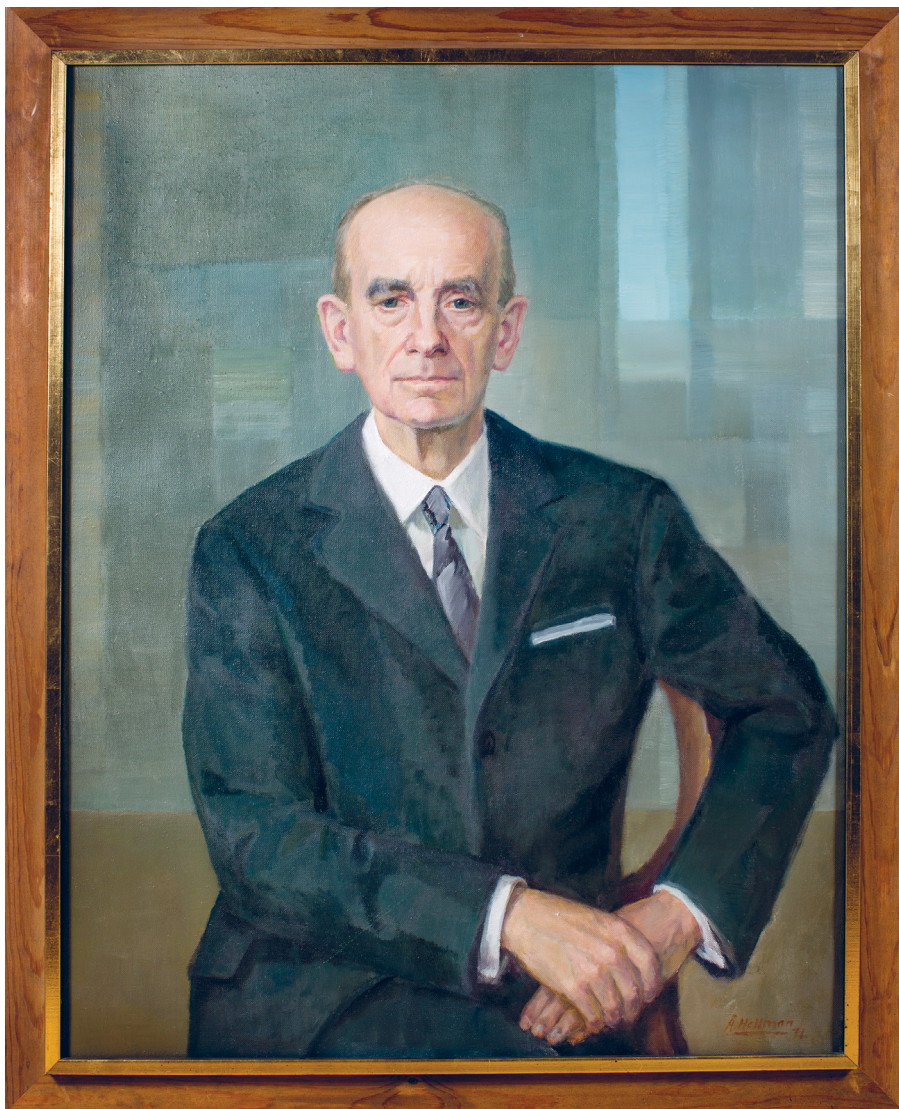
Muistopuhe Suomen Tiedeseuran kokouksessa

15. helmikuuta 1982

Lennart Simons

GEORG MAGNUS GABRIEL EHRNROOTH, filosofian tohtori ja Suomen Tiedeseuran kunniajäsen, kuoli 8. päivänä tammikuuta 1982 lähes 81 vuoden ikäisenä. Suoritettuaan ylioppilastutkinnon Ehrnrooth opiskeli Helsingin yliopistossa kemiaa, fysiikkaa ja matematiikkaa ja valmistui 1926 filosofian kandidaatiksi kemia pääaineenaan. Saman vuoden lopulla hän teki opintomatkan Berliiniin ja sai siellä vahvoja vaikutteita kuohuvasta tutkimustyöstä. Ehrnrooth oli tieteellisesti erittäin lahjakas ja hänellä oli erinomainen kyky luovaan toimintaan. Hän toimi professori L.W. Öhlinin assistenttina Helsingin yliopiston fysikaalis-kemiallisessa laboratoriossa 1926–1932. Siellä hän teki ansiokkaan tohtorityön alkaloidien kuljetuk-

sesta laimennettujen orgaanisten liuottimien elektrolyyssissä. Toimiessaan assistenttina fysikaalis-kemiallisessa laboratoriossa hän osallistui innokkaasti opiskelijoiden laboratoriotöiden uudelleen organisointiin ja modernisointiin. Hän esitteli uudenaikaisia analyysimetodeja, mm. käytännöllisen menetelmän kiinteiden aineiden ominaislämmön mittaukseen, jota ei voitu kalorimetrimenetelmällä suorittaa.

Väiteltään tohtoriksi 1932 Ehrnrooth jätti assistentin toimensa yliopistossa ja siirtyi elinkeinoelämän palvelukseen. Kieltolain kumoamisen jälkeen hän alkoi johtaa perheen Nääsissä ja Kiialassa sijaitsevien viinatehtaiden uudellen käynnistettyä alkoholituotantoa. Hän toimi tässä virassa, kunnes valtion monopoliyhtiö otti haltuunsa koko maan alkoholituotannon. Ehrnrooth omistautui elämänsä aikana paljon maanviljelyselinkeinolle. Hän hoiti Kiialan ja Bergstan sukutiloja Porvoon maalaiskunnassa sekä Viralan kartanoa Janakkalassa.

On selvää, että Ehrnroothin pätevyydellä, luonteenlaadulla ja elämäntutkimuksella varustettua henkilöä tarvittiin yhteiskunnallisen elämän eri alueilla. Suurin osa hänen tehtävistään olivat kunnallisen sektorin alueella. Sodan jälkeen hän oli Ruotsalaisen kansanpuolueen edustajana Porvoon maalaiskunnan kunnanvaltuustossa, jossa hän toimi puheenjohtajana 16 vuoden ajan. Kunnallisessa toiminnassaan Ehrnrooth oli yhteiskunnallisesti ja kulttuurillisesti aktiivinen. Hän lahjoitti mm. Bergstan läheisyydessä olevan tontin nuorisoseurantaloa varten sekä tontin kunnallisen urheilukentän käyttöön.

Ehrnroothin suuri kiinnostus tieteeseen ilmeni monin tavoin. Hän uhraasi paljon vaivannäköä kirjaan, jonka hän julkaisi 1965 isoisänsä veljestä, kenraali ja ministerivaltiosihteeri Casimir Ehrnroothista. Historioitsija Jarl Gallénin mukaan kirja todistaa väsymättömästä sukuarkistojen tutkimisesta, eurooppalaisen ja suomalaisen historiallisen kirjallisuuden perinpohjaisesta tuntemuksesta sekä perehtyneisyydestä maineikkaan sukulaisen elinympäristöön ja ajatusmaailmaan. Perustaessaan nimeään kantavan säätiön

Magnus Ehrnrooth antoi merkittävän panoksen fysiikan, kemian, matematiikan ja tähtitieteen tutkimuksen hyväksi. Suomen Tiedeseura on kuuden vuoden ajan lahjoittajan syntymäpäivänä 6. maaliskuuta jakanut huomattavia tutkimusapurahoja säätiön varoista. Magnus Ehrnroothin säätiön suuri merkitys Suomessa tapahtuvan tieteellisen tutkimustyön hyväksi on upea muistomerkki perustajalleen.

Magnus Ehrnrooth oli erittäin musikaalinen. Hän oli loistava pianisti ja kuunteli mielellään korkealaatuista musiikkia, siihen vahvasti eläytyen. Luonteeltaan hän oli vaatimaton ja hienotunteinen. Työtoverit ja ystävät luonnehtivat häntä erittäin luovaksi, yhteistyökykyiseksi, anteliaaksi ja oikeudenmukaiseksi.

**MAGNUS EHRNROOTHIN SÄÄTIÖN
ENSIMMÄISET 50 VUOTTA**

TALOUSOSA

Edward Andersson

Rakentamisvaihe

Magnus Ehrnroothin säätiö perustettiin 1963. Se sai tuolloin 300 000 markan peruspääoman ja sen lisäksi 200 000 markkaa. Tämä 500 000 markkaa koostui korollisista velkakirjoista, joissa päävelallisena oli lahjoittaja itse. Ensimmäisen vuoden aikana tämä pääoma tuotti 34 800 markan ylijäämän. Menoja ei kirjattu, ja myöhemminkin säätiön hallintokustannukset ovat olleet hyvin pienet.

1964 Magnus Ehrnrooth lahjoitti vielä 150 000 markkaa, jotka käytettiin säätiön ensimmäisten osakkeiden ostoon. 1964 koko pääoma oli 727 000 mk, 1965 755 000 mk ja 1966 726 000 mk. Arvonlennus johtui siitä, että osakkeet omaisuustaseessa oli merkitty verotusarvoon. Koska pörssinoteerattujen osakkeiden verotusarvot seuraavat pörssikursseja, arvonlennus oli tapahtunut pörssissä.

Osakkeenomistus oli 1966 seuraava: Kaukas 150 kpl, Lohja 950 kpl, Serlachius 175 kpl, Tampella 50 kpl, Kymi Oy 700 kpl, Stockmann 31 kpl ja Maanviljelijäin Maitokeskus 100 kpl. Säätiö osti ensimmäiset Nokian osakkeensa (50 kpl) 1967.

Säätiön perusrahoisto muodostettiin 1968 yhdistämällä aiempi kanta-pääoma kahteen eri rahastoon. Säätiön pääoma oli tuolloin 862 000 markkaa. Pörssi nousi vuosina 1969-71 ja säätiön osakkeiden arvo noteerattiin omaisuustaseessa verotusarvoon. Vuoden 1971 lopussa säätiön omaisuus oli 1 590 000 markkaa, mihin sisältyy 90 000 markan lisälahjoitus.

1973 Magnus Ehrnrooth lahjoitti merkintäoikeuksia PYP:iin ja Stockmanniin, jotka säätiö käytti hyväkseen. Osakkeiden merkitsemisen jälkeen pääoma oli noussut 3 527 000 markkaan. Vuoden 1973 ylijäämä oli 99 000 markkaa. Ajanjaksoa 1963-73 voi kutsua säätiön rakentamisvaiheeksi. Se sai tänä aikana velkakirjojen ja käteisen muodossa runsaat 800 000 markkaa. Kaikki voittovarot (lähes 600 000 mk) vietiin pääomaan ja loppupääoma koostui osakkeiden realisoimattomasta arvonnoususta.

Magnus Ehrnrooth oli hallituksen puheenjohtajana itse päättämässä siitä, että säätiö alkaa jakaa apurahoja vuodesta 1975 lähtien. Sillä oli varmasti suuri merkitys, että säätiön perustaja osallistui ensimmäisten 15 vuoden aikana aktiivisesti sen toimintaan. 1979 Magnus Ehrnrooth ilmoitti eroavansa hallituksesta. Hän oli edellisenä vuonna lahjoittanut säätiölle osakkeita 2,2 miljoonan markan arvosta, antaen näin säätiölle hyvän alun huomattavalla omavaraisuudella. Karkeasti arvioiden ja rahanarvon muuttumisen huomioon ottaen Magnus Ehrnroothin lahjoitukset säätiölle olivat yhteensä 2,6 milj. euroa vuoden 2010 rahanarvoon muunnettuna.

Säätiö alkaa myöntää apurahoja

Säätiö jakoi ensimmäiset apurahat vuoden 1975 alussa ja ne perustuivat 107 000 markan ylijäämään vuodelta 1974. Sääntöjen mukaan 30 prosenttia ylijäämästä on liitettävä perusrahoon. Jäljellä olevasta 75 000 markasta myönnettiin 70 000 mk kymmenelle vastaanottajalle. 1970- ja 1980-luvuilla säätiö jakoi yleensä miltei koko sen summan, joka oli jäänyt edellisvuoden voitosta sen jälkeen, kun yllämainittu 30 prosenttia oli liitet-

ty perusrahaan. Muutamina vähemmän tuottoisina vuosina apurahoja jaettiin enemmänkin, ilmeisesti siksi, että säätiö halusi pitää vuosittain jaettavan määrän hiljalleen nousevalla tasolla.

Velkakirjojen muodossa olevat 500 000 markkaa, jotka säätiö oli saanut perustamisensa yhteydessä, olivat merkittynä omaisuustaseeseen vuosiin 1974–75 saakka, jolloin velka maksettiin ja säätiö sai käteistä, jota voitiin käyttää osakeostoihin.

1977 säätiön pääoma oli pörssin laskun vuoksi laskenut 2 775 000 markkaan, jonka tuotto oli 114 000 mk. Sinä vuonna apurahoja jaettiin 110 000 mk; määrä oli siis suurempi kuin tuotto, josta oli vähennetty pakollinen talletus perusrahaan.

Tehtyään säätiölle 1978 suurimman lahjoituksensa 2,2 miljoonan markan arvoisten osakkeiden muodossa, Magnus Ehrnrooth erosi säätiön hallituksesta. Kaksi muuta hallituksen jäsentä olivat hänen veljenpoikansa Georg C. Ehrnrooth ja Casimir Ehrnrooth. Magnus Ehrnroothin kuoltua 1982 hallituksen puheenjohtajaksi tuli Georg C. Ehrnrooth, missä virassa hän toimi aina syksyllä 2010 tapahtuneeseen kuolemaansa asti. Hänen tilalleen hallitukseen tuli Mikael Swanljung, joka on Magnus Ehrnroothin veljentyttären poika. Georg C. Ehrnroothia seurasi puheenjohtajana Casimir Ehrnrooth, joka oli ollut hallituksessa säätiön perustamisesta lähtien. Nordea nimitti sääntöjen mukaisesti Carl-Johan Björksténin kolmanneksi hallituksen jäseneksi.

1982 taseessa oli ensi kertaa muitakin sijoituksia kuin osakkeita, nimitäin pienehköjä velkakirjoja. Tämän vuoden jälkeen suuri osa säätiön sijoitustoiminnasta kohdistettiin velkakirjoihin ja ennen kaikkea ns. markkinarahoihin, joilla oli suuri prosentuaalinen tuotto. 1986 näitä korkosijoituksia oli jo 5 mmk:n arvosta. Markkinarahat olivat varoja, joita varakkaat henkilöt ja yritykset lainasivat pankin välityksellä sellaisille yrityksille, jotka eivät kireän rahapolitiikan vuoksi saaneet luottoa suoraan pankista.

1988 oli hyvä vuosi Helsingin pörssissä, ja säätiön pääoma nousi lähes

64 miljoonaan markkaan. Arvonnousun osuus tästä oli 20,8 mmk. Yrityslainoja ja markkinarahoja oli 5,4 mmk. Suurimmat osakeomistukset olivat Lohja (40,9 mmk), Kymmene (11,7 mmk), Nokia (1,55 mmk), SYP (1,55 mmk), Partek (1,52 mmk) ja Stockmann (1,15 mmk). Vuoden tuotto oli 1,41 mmk ja apurahojen määrä 690 000 mk, ensimmäistä kertaa vähemmän kuin puolet edellisen vuoden ylijäämästä.

Sitten alkoi Suomen talouden jyrkkä alamäki. 1990 säätiön pääoma oli laskenut 29,7 miljoonaan markkaan, eli 55 prosentilla kahdessa vuodessa. Tämä pääoma tuotti kuitenkin vielä 1990 enemmän ylijäämää kuin koskaan ennen, 1,97 mmk. Apurahojen määrä oli 1,0 mmk, ja määrä pidettiin samana myös pahimpina laskusuhdannevuosina 1991–1993. Pääoman arvo oli alimmillaan 1990, ja jo vuoden 1993 lopussa se oli noussut 77,3 miljoonaan markkaan. Sen vuoden tuotto oli vain 1 051 000 mk. Se koostui koroista (546 000 mk) ja osingoista (505 000 mk); kotimaisten yhtiöiden osingonmaksukyky oli heikko. Säätiö piti kuitenkin kiinni avokätisestä apurahalinjastaan ja apurahojen määrä 1,0 mmk oli hieman suurempi kuin nettoylijäämä. Siinä taloudellisessa tilanteessa oli etua siitä, että taseessa oli jakamattomia voittovaroja. Ne olivat syntyneet aikaisempina vuosina, kun vuotuisista ylijäämistä ei jaettu täyttä 70 prosenttia.

Säätiön kaksi suurinta osake-erää olivat pitkään Lohja ja Kymmene. Osoituksena osakkeiden arvon vaihteluista voidaan mainita, että omistus Lohjassa oli 40,9 mmk:n arvoinen 1988, ja sama omistus 1990 19,4 mmk. Lohjan ja Wärtsilän yhdistyttyä Metraksi säätiön Metran osakkeiden arvo oli vain 6,5 mmk. Yhdistymisen jälkeen Metran osakkeiden arvo nousi nopeasti ja ne osoittautuivat säätiön kannalta erittäin hyväksi sijoitukseksi. Kymmenen osakkeiden kohdalla vastaavat luvut olivat 1998: 11,7 mmk, 1990: 4,9 mmk ja 1992: 10,5 mmk.

Alkuvuosina säätiö ei omistanut lainkaan Nokian osakkeita. Ensimmäinen 50 osakkeen erä ostettiin 1967 ja sen jälkeen säätiö osallistui kaikkiin Nokian osakeanteihin.

Vielä 1986 säätiö omisti ainoastaan 2 400 Nokian osaketta, mutta maksuttoman osakeannin (split) ja pienehkön lisämerkinnän jälkeen niiden määrä oli lähes 15 000. 1988 osakkeiden arvo oli 1,55 milj. mk, mutta 1990 se oli laskenut 352 000 markkaan. 1992 alkoi Nokian osakkeiden uskomaton menestystarina. Säätiön Nokia-omistus, jonka 1992 arvioitiin olevan 550 000 mk, oli 1993 5,76 mmk ja 1994 13,2 mmk. Tämän jälkeen säätiö myi Nokian osakkeita useana vuonna huomattavilla voitoilla, jotka parhaina vuosina 1999 ja 2000 nousivat n. 72 milj. markkaan. Nokia suoritti vuosina 1995-2000 neljästi maksuttoman osakeannin, joiden seurauksena osakkeiden määrä kasvoi 64-kertaiseksi. Viimeisen splitin jälkeen säätiöllä oli 812 080 Nokian osaketta.

Säätiön alettua 1974 myöntää varoja apurahoja varten tehtiin viisas päätös siitä, että myönnettävät varat luovutettiin Suomen Tiedeseuralle, joka järjesti koko hakuprosessin ja valitsi apurahan saajat itsenäisesti, tieteellisin perustein. Miten tämä oli organisoitu, selviää yksityiskohtaisesti Niklas Meinanderin tähän historiikkiin kirjoittamasta luvusta.

Yhteinen piirre säätiön hallituksen vuosittaisten apurahojen määrää koskeissa päätöksissä on, että se nousisi vuosi vuodelta, tai ei ainakaan laskisi. Muutamia vähäisiä poikkeuksia on: kun 1987 oli ollut 705 000 mk, 1988 myönnettiin ”vain” 690 000 mk. Laskusuhdannevuonna 1991 varoja myönnettiin 1,025 mmk, kun taas määrä vuosina 1992 ja 1993 oli 1,0 mmk.

Säätiön tilinpäätös vuoden 1981 lopussa, viikkoa ennen Magnus Ehrnroothin kuolemaa, osoitti 9 miljoonan mk:n pääomaa. Vuoden ylijäämä oli 421 000 mk, peruspääomaan siirrettiin 126 000 mk ja apurahoja myönnettiin 250 000 mk. 1980-luvulla säätiön omaisuus ja sen tuotto sekä myönnettyjen apurahojen määrä kasvoivat nopeasti. Vuoden 1988 tilinpäätös osoitti 64 mmk:n pääomaa ja 1,4 mmk:n ylijäämää. Apurahoja jaettiin 690 000 mk. Osakesalkun markkina-arvo oli tuolloin 20,8 mmk korkeampi kuin hankintahinta.

Aktiivisempaa sijoituspolitiikkaa 1990-luvulta lähtien

1990-luvun alkuun asti säätiön sijoituspolitiikka muodostui kotimaisten osakkeiden ostamisesta ja merkitsemisestä. 1980-luvulla alettiin sijoittaa myös velkakirjoihin, yrityslainoihin ja ns. markkinarahoihin. Nämä turvasivat tuoton etenkin 1990-luvun alun kriisivuosina, jolloin osinkotulot olivat vähäisiä. Esim. 1993 säätiön bruttotulot koostuivat 546 000 mk:n koroista ja vain 505 000 mk:n osingoista, vaikka osakkeiden osuus oli lähes kolme neljäsosaa pääomasta.

Mielenkiintoinen huomio – ja samalla osoitus siitä, miten muuttumaton Suomen talous oli ennen 1990-lukua: säätiö ei 1960- ja 1980-luvuilla juurikaan ollut myynyt osakkeita. Se, että Tampella ja Serlachius olivat hävinneet säätiön osakeluettelosta, johtui kokonaisratkaisusta, joissa säätiö ei tehnyt itsenäisiä päätöksiä.

1990-luvun alusta alettiin soveltaa aktiivisempaa varainhallintaa, johon sisältyi myös itsenäisesti tehtyjä osakkeiden myyntejä ja uudelleensijoituksia.

Aluksi ne johtuivat sementti- ja kalkkiteollisuuden kurjuudesta suhdanteessa, jossa rakennustoiminta oli miltei olematonta. Riski oli suuri, sillä 1988 säätiön pääomasta miltei kaksi kolmasosaa oli sidottu Lohjan osakkeisiin. Ongelma ratkesi tyylikkäästi ja edullisesti Lohjan ja Wärtsilän yhdistyessä. Fuusioitunut yhtiö sai ensin nimen Metra, mutta nimettiin sitten uudestaan tärkeimmän tuotteensa, dieselmoottoreiden myötä tunnetuksi tulleen Wärtsilän mukaan. Fuusion myötä säätiö sai Lohjan osakkeiden tilalle noin 220 000 Metran osaketta. Aluksi niiden arvo tosin oli alhainen, mutta nousi nopeasti tuoden säätiölle huomattavan arvonnousun. Säätiö omisti myös Partekin osakkeita, joista suurin osa myytiin pienellä voitolla 1992.

1990-luvun puolivälissä Metra ja Kymmene olivat säätiön selvästi suurimmat omistukset, mutta Nokian osakkeiden arvo nousi nopeasti. Hallitus alkoi tässä vaiheessa harkita myyntejä. 1993–94 myytiin kaksi erää Metran B-osakkeita (30 000 kpl) 1 600 000 mk:n yhteenlasketulla myyntivoitolla ja 1995 myytiin 19 000 kpl Nokiaa 1 810 000 mk:n voitolla. Nämä

myydyt Nokian osakkeet olisivat neljän maksuttoman osakeannin jälkeen nousseet huomattavasti sekä määrässä että arvossa. 1996–97 myytiin n. 75 000 kpl Metran osakkeita, mikä tuotti 7,5 mmk:n voiton.

Vuosikymmenen lopussa Nokian osakkeiden arvo nousi niin paljon, että säätiön hallitus päätti, ettei Nokia saa muodostaa enempää kuin 50 % säätiön kokonaispääomasta. Tämä johti 1999 ja 2000 Nokian osakkeiden laajaan myyntiin, jolloin osakkeiden pörssikurssi oli huipussaan. Myyntivoitto oli yli 70 mmk. Myynneistä huolimatta Nokian osakkeet muodostivat vielä 2002 48 % säätiön pääomasta. Päätettyä myyntiä ei tänä vuonna voitu kuitenkaan toteuttaa, koska asetettua hintarajoitusta ei saavutettu. Sitä vastoin Nokian osakkeiden myynnit onnistuivat vielä 2007. Vuoden 2010 loppuun mennessä säätiön salkussa oli vielä 590 000 Nokian osaketta, mutta kuten tunnettua, osakkeen arvo on huomattavasti laskenut.

Toinen suuri omistus ja myyntikohde olivat säätiön omistamat Kymmene-yhtiön (myöhemmin UPM-Kymmene) osakkeet. Myynnit tuottivat 1999 (50 000 kpl) ja 2007-8 (187 000 kpl) ainakin 1999 ja 2007 hyvän voiton. Vuoden 2010 lopussa salkussa oli vielä 239 000 UPM-Kymmenen osaketta. Wärtsilän osakkeiden myynnit jatkuivat 2003, 2005, 2007 ja 2010 säätiön alkuperäisen omistuksen lisääntytyä maksuttomien osakeantien, velkakirjojen konvertoinnin sekä yhtiön kahden osakesarjan yhdistymisen kautta. Osakesarjojen yhdistymisessä suuremman äänimäärän omaavan sarjan osakkeilla sai vähemmän lisäosakkeita. Vuoden 2010 lopussa säätiön Wärtsilä-omistus oli sen arvokkain osake-erä (7,6 milj. euroa). Vuoden 2011 splitin jälkeen määrä on 266 000 kpl.

1992, kun ensimmäinen osakemyynti (Partek) tapahtui, myyntivoitto vietiin kirjanpidossa suoraan käyttöpääoman rahastoon (voittovaratilille) ilman, että se näkyi tuloslaskelmassa. Vuodesta 1996 myyntivoitot vietiin tuloslaskelmaan, kuitenkin siten, että ne myöhemmällä rivillä siirrettiin tuloslaskelman voittovaratilille, ilman että ne näkyivät esitetyssä tuloksessa. Kirjanpitolain muututtua näin ei enää voitu toimia; myyntivoitot ilmoite-

taan nyt tuloksessa. Näin ollen esim. vuoden 2007 6,8 milj. euron tuloksesta myyntivoittoja oli 5,1 miljoonaa. 30 %:n siirtäminen peruspääomaan laskettiin nyt koko tilitetystä voitosta myyntivoittoineen, jotka aiemmin oli kokonaisuudessaan viety omaan pääomaan.

Paitsi että myyntivoittojen ja -tappioiden on voimassaolevan kirjanpitolain mukaan luonnollisesti sisällyttävä tulokseen, nykyisen kirjanpitoikäytännön mukaan hankintahintaa alhaisempi ei-realisoitu arvonalennus on myös huomioitava tuloksessa. Tämä johti laskusuhdannevuonna 2008 4,228 miljoonan euron alijäämään, joka muodostui 2 milj. euron tuloksesta ja 6,225 milj. euron arvonalennuksista. Tämä ei estänyt säätiötä päättämästä 1,7 milj. euron stipendirahoituksesta.

Vuoden 2008 arvonalennuksista voitiin 3,9 milj. euroa palauttaa 2009 tuloslaskelmaan ja vuoden 2010 tulokseen lisäksi 1,5 milj. euroa. Nokian, Metra/Wärtsilän ja UPM-Kymmenen osakkeiden suurmyyntien kautta vapautetut varat oli luonnollisesti sijoitettava uudelleen mahdollisimman tuottoisasti. Rahat sijoitettiin osaksi kotimaisiin ja pohjoismaisiin pörssi-osakkeisiin. Säätiön vuoden 2010 tilinpäätökseen on merkitty 17 kotimaista, viisi ruotsalaista (mm. Nordea ja TeliaSonera) sekä yksi norjalainen yhtiö (Statoil). Arvokkaimmat ”uusista” omistuksista ovat Metso ja Kone (>3 milj. euroa) sekä Nordea, Fortum ja YIT.

Säätiö sijoitti ensi kertaa sijoitusrahasto-osuuksiin 1996 ja lisäsi näitä sijoituksia vuosittain niin, että niiden osuus jo 1997 oli 12,3 mmk ja 2000 60 mmk, kun taas osakkeiden arvo viimeainittuina vuosina oli hieman suurempi (67,3 mmk). Vuosina 2005, 2007 ja 2010 sijoitusrahasto-osuuksien arvo oli jopa suurempi kuin osakesalkun (2005: 24,1 kontra 13,6 milj. euroa, 2007: 18,1 kontra 13,8 milj. euroa ja 2010: 19,7 kontra 18,5 milj. euroa). Sijoitusrahasto-osuuksien hankinnassa kyse on yleensä riskien jakamisesta ja hajauttamisesta. Sen sijaan, että ulkomaisia osakkeita ostettaisiin suoraan, ne ostetaan epäsuorasti sijoitusrahasto-osuuksien muodossa. Tämä oli käytäntö myös tässä säätiössä.

Ei ole helppo arvioida säätiön sijoitusrahasto-osuussijoitusten taloudellista tulosta. Useilla tuntemillani säätiöillä ja muilla suursijoittajilla on ollut melko huonoja kokemuksia näihin rahastoihin sijoittamisesta ja ne ovat olleet pakotettuja huomattaviin arvonalennuksiin. Mikä on tilanne Magnus Ehrnroothin säätiössä? Kattavaa analyysiä varten olisi tunnettava sijoitusrahastojen säännöt sekä saada tietoa niiden kustannuskuvasta ja voitonjakopolitiikasta. Näitä tietoja minulla ei ole ollut. Korkorahastoja käteisvarojen lyhytaikaista sijoittamista varten ei pidä arvioida samalla tavalla kuin muita sijoitusrahasto-omistuksia. Salkku on luonnollisesti aina sisältänyt myös korollisia arvopapereita.

Vilkaisu vuoden 2010 lopun tilanteeseen osoittaa, että säätiöllä oli osuuksia 21 sijoitusrahastossa, kokonaisarvoltaan 19,7 milj. euroa. Näistä oli kyseisenä vuonna tai aikaisemmin ollut tehtävä arvonalennuksia kymmenessä rahastossa 4,21 milj. euron edestä. Tilinpäätösarvon ollessa 19,7 milj. euroa näiden rahasto-omistusten markkina-arvo oli 20,6 milj. euroa, mikä merkitsee vain 0,95 milj. euron arvonnousua. Samanaikaisesti säätiön osakkeilla oli 18,5 milj. euron kirjanpitoarvoineen, mutta 40,3 milj. euron markkina-arvoineen 21,8 milj. euron arvonnousu. Arvonalennus oli tehty vain Neste Oilin ja Statoilin osakkeisiin, yhteensä vain 0,25 milj. euroa. Tämä vertailu osoittaa, että osakesijoitukset olivat moninkertaisesti tuottoisampia kuin rahasto-osuuksien ostaminen. Tämä huomio on yhtenevä niiden tietojen kanssa, joita olen saanut muutamista muista rahastoista.

Sijoitusrahasto-osuudet ovat toki tuoneet säätiölle tuloja voitto-osuuksina, mutta eivät suhteellisesti ottaen merkittävästi. V. 2004 osakkeet (13,4 milj.) tuottivat osinkoa 1,14 milj. euroa ja sijoitusrahastot (12,7 milj.) voitto-osuuksia 459 000 euroa. Vuonna 2010 osakkeiden (18,5 milj.) tuotto oli 1,46 milj. euroa ja sijoitusrahasto-osuuksien (19,7 milj.) tuotto 454 000 euroa.

Säätiön toiminnan alkuvuosien aikana taseeseen (mutta ei tulokseen) merkittiin kalenterivuoden lopussa varojen käyvät arvot. Käytännössä kyseessä olivat säätiön omistamien osakkeiden verotusarvot/pörssi-arvot. Täl-

laista kirjanpitoläytäntöä ei enää nykyään hyväksytä, vaan osakkeet, rahasto-osuudet ja muu varallisuus merkitään tilinpäätökseen hankinta-arvoonsa tarpeen vaatiessa vähennettynä tehdyillä, ei palautetuilla arvonalennuksilla. Tämä tasearvo ei voi olla alhaisempi kuin varojen käypä arvo, mutta siinä ei huomioida mahdollista arvonnousua.

Jos tiettyjen arvopaperierien arvo on noussut paljon, tasearvon ja (korkeamman) markkina-arvon välinen ero voi olla huomattava.

Vuodesta 1996 lähtien varojen yhteenlaskettu markkina-arvo ilmoitetaan selvästi tilinpäätöksen liitteenä. Juuri niinä aikoina Nokian osakkeiden ja määrättyjen muiden arvopapereiden arvo alkoi voimakkaasti nousta. Seuraavasta luettelosta näkyy tasearvon mukainen nettoarvo säätiön aktiivisista ja samojen aktiivisten markkina-arvo.

Viereinen luettelo osoittaa, ettei arvopaperisalkun arvonnousu vielä 1996–97 ollut kovin merkittävä. Sitä vastoin vuosina 1998–2000 varsinkin Nokian osakkeiden arvo nousi voimakkaasti ja omaisuuden markkina-arvo nousi paljon kaksinkertaista tasearvoa korkeammaksi. Euroihin muunnettuna omaisuuden markkina-arvo 2000 oli 73,8 milj. euroa eli vuoden 2010 indeksin mukaan n. 82 milj. euroa. Yhtä korkeaa markkina-arvoa säätiön yhteenlasketulla omaisuudella ei ole sen jälkeen ollut; vuoden 2010 arvo on 71,7 milj. euroa. Vuosien 1996 ja 2010 välisenä 14 vuotena yhtiön omaisuuden indeksin mukainen markkina-arvo on yli kolminkertaistunut.

Omaisuuden tasearvo on kehittynyt paljon tasaisemmin. Luettelosta voi kuitenkin nähdä laskusuhdannevuodet 2002 ja 2008. Näitä vuosia lukuun ottamatta markkina-arvo on noussut vuodesta 2001 lähtien. Ellei myyntivoittoja ja mahdollisia arvonalennuksia oteta huomioon, pitäisi tämän pääoman pystyä tuottamaan vuosittain 3,5–4% eli noin 2,5–2,7 milj. euroa. Tämän oletuksen vahvistavat vuoden 2001 jälkeiset luvut, joita voi pitää normaaleina. Tällaisen tuoton avulla säätiö pystynee hyvin säilyttämään viime vuosien tason apurahojen jaossa ja jatkossa pikku hiljaa nostamaankin sitä.

	Tasearvo	Markkina-arvo
1996	91 mmk	113 mmk (= 19 M euro, indeksoituna 23,6 M euro)
1997	97	131
1998	99	198
1999	144	430
2000	191 (= 32,0 M euro)	446 mmk (= 73,8 M euro)
2001	203 (= 34,0 M euro)	364 mmk (= 60,9 M euro)
2002	35,4 M euro	49,8 M euro
2003	36,1	45,3
2004	35,5	47,9
2005	37,3	59,2
2006	40,0	69,0
2007	45,0	76,9
2008	40,9	48,8
2009	45,2	59,1
2010	48,6	71,7

Yhteenveto sijoitustoiminnasta.

Ne varat, jotka säätiön perustaja Magnus Ehrnrooth vuosina 1963–78 sijoitti säätiön peruspääomaksi, tekisivät vuoden 2010 rahanarvoon muunnettuna n. 2,7 milj. euroa. Koska säätiön kokonaispääoma vuoden 2010 taseessa oli 48,6 milj. ja markkina-arvo 71,7 milj. euroa, sen pääoma- arvo on siis huomattavasti noussut. Tämä on tapahtunut kolmella tavalla: 1. Vuosittain on sääntöjen mukaisesti siirretty perusrahoon 30 % vuoden ylijäämäs-tä; 2. Vuoteen 2004 asti myyntivoittoja ei laskettu vuotuisen ylijäämään, vaan ne siirrettiin kokonaisuudessaan omaan pääomaan; 3. Osakesalkun ja sijoitusrahasto-osuuksien (realisoimattoman) arvonnousun kautta.

Kohta 50-vuotisen toimintansa aikana säätiö on ilmoittanut ylijäämistä seuraavasti:

Ajanjakso	mk	€	2010 rahanarvoon muunnettuna
1963–1969	274 000 mk	46 000€	400 000 €
1970–1979	1 168 000 mk	197 000€	1 000 000
1980–1989	8 170 000 mk	1 370 000€	2 700 000
1990–1999	29 740 000 mk	5 000 000€	6 200 000
2000–2009	–	30 400 000€	31 500 000

Kokonaistuotto vuoden 2010 rahanarvoon muunnettuna 41, 8 milj. €

Säätiön jakamien apurahojen määrä on kasvanut seuraavasti:

Vuosi	Euroiksi muunnettuna ja indeksoituna	
1974	70 000 mk	62 000 €
1984	350 000 mk	112 000 €
1994	1,2 mmk	252 000 €
1999	3,71 mmk	743 000 €
2004	1,5 milj. €	1 650 000 €
2007	1,7 milj. €	1 700 000 €
2010	1,7 milj. €	1 700 000 €

Apurahojen määrä vuosina 1974–2010 euroiksi muunnettuna ja indeksoituna on noussut runsaaseen 21 milj. euroon. Siitä kokonaista 15,8 milj. euroa jaettiin aikavälillä 2000–2009. Tämä johtuu säätiön tärkeimpien osakemistusten arvonnoususta vuosisadan vaihteessa ja edullisiin myynteihin, jotka loivat huomattavasti suuremman tuottavan pääoman.

Säätiöllä on ollut merkittäviä myyntivoittoja vuodesta 1992 lähtien. Niiden kokonaissumma 1992–2001 oli runsaat 90 mmk (= n. 15,1 milj. euroa) ja ne koskivat miltei yksinomaan Nokian ja Metra/Wärtsilän (sis. Metrasta irrotetun Sanitecin) osakkeiden myyntiä. Vuodesta 2002 lähtien myyntivoitot ovat olleet n. 12 milj. euroa ja ne ovat syntyneet Nokian, Wärtsilän ja UPM-Kymmenen osakkeiden myynnistä.

Osakepuolella tarve arvonalennuksiin on ollut hyvin pieni, kuten aiemmin on todettu. Vuoden 2010 lopulla Neste Oilin ja Statoilin omistuksien suhteen tehtiin vähäisiä arvonalennuksia.

Molemmissa tapauksissa on hyvin mahdollista, että arvo nousee jälleen, niin että arvonalennus voidaan palauttaa. Säätiön sijoitusrahasto-osuuksissa tarve arvonalennuksiin on ollut suurempi. Tässä kategoriassa tiettyjen osuuksien arvonalennus on myös realisoitu myyntitappioiden kautta.

Säätiötä perustettaessa eivät sen perustaja tai muut asianosaiset tainneet osata ennakoita sen taloudelle yhtä suotuisaa kehitystä kuin mitä olemme saaneet nähdä. Säätiön toiminta on perustunut terveisiin periaatteisiin ja sijoitustoiminta on ollut vastuullista. Mutta hyvään tulokseen on vahvasti vaikuttanut myös Suomen talouden ja yrityssektorin avautuminen ulkomaille. Se on johtanut osakkeiden nopeaan arvonnousuun sellaisissa yrityksissä, jotka ovat pärjänneet kansainvälisessä kilpailussa. Säätiöllä on ensimmäisestä toimintakaudesta lähtien ollut etu omistaa huomattavia osake-eriä useissa tällaisissa yrityksissä. Hyvin ajoitettujen, sopivan suuruisten osake-erien realisointien vuoksi säätiön hallitus on voinut vapauttaa varoja uudelleensijoittamiseen. Näin säätiön peruspääoma on hajautettu ja riskit jaettu. Säätiön taloudenhoito saa erinomaisen arvosanan.

Magnus Ehrnroothin säätiö on vuosittain jakanut apurahoina huomattavia summia. Se on maamme tärkeimpiä stipendisäätiöitä. Apurahat osoitetaan säätiön perustajan selvästi ilmaiseman perusajatuksen mukaisesti ns. eksaktien luonnontieteiden edustajille. Erityisesti jälleenkasvu näiden tieteiden aloilla on nauttinut säätiön tukea. Säätiön avokätisellä rahoituspolitiikalla on ollut ensiarvoisen tärkeä merkitys, ja se on varmasti vaikuttanut myönteisesti näiden tieteiden tasoon maassamme.

Suomen Tiedeseura, Magnus Ehrnroothin säätiön valiokunta: Carl G Gahmberg, Kari Enqvist, Markku Leskelä, Olof Staffans, Hannu Koskinen ja Niklas Meinander.

Magnus Ehrnroothin säätiön asiamies John Juslin ja hallituksen jäsenet Mikael Swanljung, Casimir Ehrnrooth ja Carl Johan Björkstén.

**MAGNUS EHRNROOTHIN SÄÄTIÖN
ENSIMMÄISET 50 VUOTTA**

**APURAHOJA JA
TUTKIMUSTUKEA**

Niklas Meinander

Magnus Ehrnroothin säätiö perustettiin 1963. Säätiön taloudesta on selvitys toisessa yhteydessä. Tässä mainitaan vain se, että ensimmäisten vuosien aikana tuotto siirrettiin peruspääomaan.

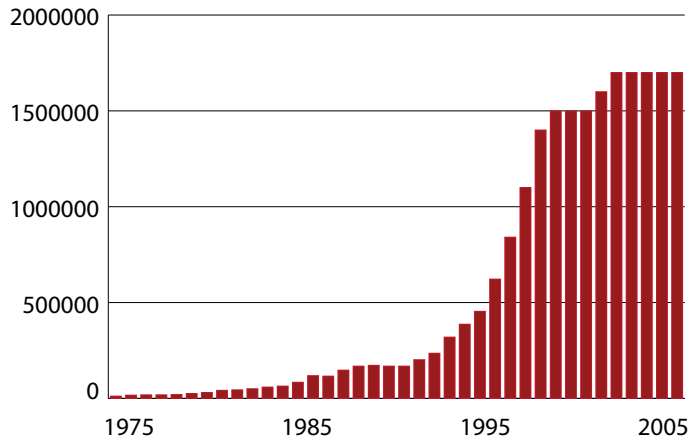
Vuoden 1970 tilinpäätöksessä siirrettiin ensi kertaa puolet 67 201 markan ylijäämästä käyttörahastoon tulevia apurahojen jakoja silmälläpitäen. Sen jälkeen siirrettiin säätiön sääntöjen mukaisesti kaksi kolmasosaa tuotosta käyttörahastoon. Vuoden 1974 tilinpäätöksessä varattiin ensi kertaa vuoden 107 627 mk:n tuotosta 70 000 mk apurahojen jakoa varten, kun taas 5 339 mk siirrettiin käyttörahastoon ja loput peruspääomaan. Asiasta kirjoitettiin Suomen Tiedeseuran toimintakertomuksessa seuraavaa:

”Tässä yhteydessä on merkittävä muistiin, että toukokuussa 1974 Magnus Ehrnroothin säätiö ilmoitti hallitukselle aikovansa v. 1975 myöntää apurahoja 70 000 mk:n edestä säätiön merkkipäivänä 6. maaliskuuta. Säätiön sääntöjen mukaan, siinä muodossa kuin ne on vahvistettu 22.

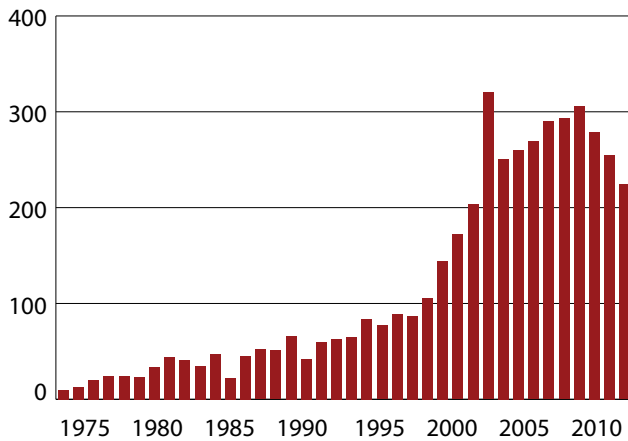
helmikuuta 1973, säätiön tarkoituksena on edistää ja tukea puhtaasti tieteellistä perustutkimusta, joka pyrkii syventämään ja lisäämään tietämystä matematiikan, tähtitieteen, fysiikan ja kemian aloilla, lääketieteellinen kemia mukaan luettuna. Lisäksi säädetään, että ”tarkoituksen toteuttamiseksi myönnetään tukea ja apurahoja Suomen Tiedeseura r.y:n jäsenille henkilökohtaista tutkimusta varten tai jäsenten johtamille tutkijaryhmille tai instituutioille tai Tiedeseuran ulkopuolisille tutkijoille.” - ”Suomen Tiedeseuran hallituksella tai sen nimeämällä kolmijäsenisellä toimikunnalla on oikeus jakaa ja julkaista vuosittain myönnetty apurahat.” Tiedeseura ottaa luonnollisesti tehtävän mielihyvin vastaan. Hallitus on ilmaissut säätiön perustajalle Tiedeseuran kiitollisuuden sille osoitetusta luottamuksesta. Kokouksessa, jossa olivat läsnä säätiön hallituksen puheenjohtaja tri Magnus Ehrnrooth sekä Tiedeseuran sihteeri ja rahastonhoitaja, selvitettiin niitä periaatteita, joita apurahojen jaossa on noudatettava. 13. tammikuuta 1975 hallitus nimitti säätiön säännöissä edellytetyn kolmijäsenisen toimikunnan, johon kuuluvat fil. tri Magnus Ehrnrooth sekä herrat Elfving ja Simons. Toimikunta, jonka jäsenen toimiaika on tämän vuoden jälkeen kolme vuotta, valitsi puheenjohtajakseen tri Ehrnroothin. Apurahat julistettiin haettaviksi 10. tammikuuta 1975 mennessä. Apurahahakemuksia jätettiin 34 kpl, yhteensä 220 782 mk:n edestä. Kolmijäseninen toimikunta päätti myöntää apurahoja 70 000 mk:n edestä.

Tämän alun jälkeen säätiön apurahojen ja tutkimustukien määrä on kasvanut nopeasti kuten myös niiden merkitys tutkijayhteisölle niillä tieteen aloilla, joita säätiö tukee. Kehitystä kuvaavat ehkä parhaiten vieressä olevat taulukot, joista ilmenee, miten apurahojen määrä ja maksettu yhteissumma on kehittynyt vuodesta 1975, jolloin ensimmäiset tuet myönnettiin. Vertailun helpottamiseksi vuotta 2002 edeltävien vuosien määrät on muunnettu euroiksi.

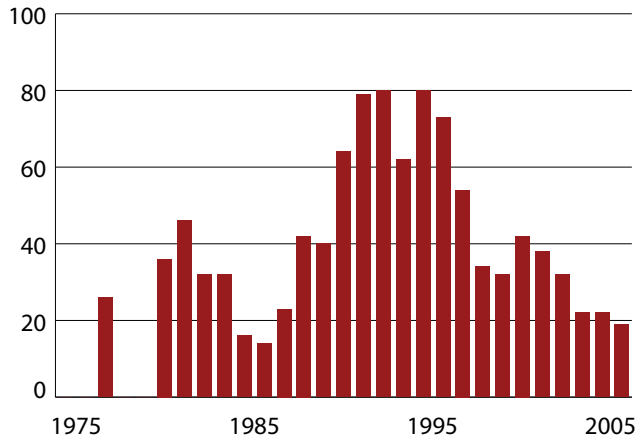
Vuotuinen jako

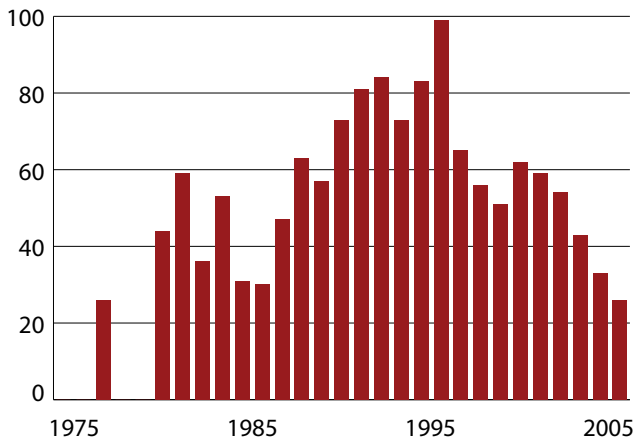
Myönnettyjen apurahojen määrä

Myönnettyt apurahat prosentteina hakemusten määrästä

Myönnettyt apurahat prosentteina anotusta summasta

Ennen vuosituhanen vaihtumista kehitys oli melko vakaata. Sen jälkeen tapahtui nopea tasomuutos. Apurahoihin myönnetty rahamäärä nelinkertaistui. Myönnettyjen apurahojen lukumäärä ei sitä vastoin noussut yhtä paljon, sillä jatko-opiskelijoita varten myönnettyjen suhteellisen suurten kokovuotisten apurahojen määrä lisääntyi. Kiinnostus apurahoja kohtaan ilmenee myönnettyjen tukien suhteellisesta määrästä, joita viereisen sivun kuviot kuvastavat.

Ennen vuotta 1989 tehtyjä apuraha-anomuksia koskeissa tiedoissani on aukkoja. 1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla hakemusten lukumäärässä tapahtui tilapäinen notkahdus, joka näkyy myönnettyjen apurahojen suhteellisenä kasvuna. Vuosituhannen vaihteen tienoilla hakemusten määrä alkoi jälleen nousta, mutta myönnettyjen apurahojen määrän kasvu oli tuona ajankohtana hyvin nopea, mikä näkyy kaavion toisessa huipussa. Viimeisten viiden vuoden aikana myönnettyjen apurahojen määrä on ollut sama, 1,7 milj. euroa, kun taas hakemusten määrä on noussut tasaista tahtia.

Kolmijäseninen toimikunta

Suomen Tiedeseuran hallitus nimittää kolmijäsenisen toimikunnan, joka käsittelee saapuneet hakemukset ja päättää niiden myöntämisestä. Jäsenet ovat yleensä hoitaneet tehtäviään kuusi vuotta, ja vaihtuvuus on tapahtunut siten, että yksi jäsen kerrallaan on korvattu toisella. Kolmijäsenisen toimikunnan jäsenet edustavat matematiikan, fysiikan ja kemian tieteenaloja.

Seuraavat henkilöt ovat toimineet toimikunnan puheenjohtajana: Magnus Ehrnrooth 1975–80, Lennart Simons 1981–86, Carl G. Gahmberg 1987–88, 1990–92, Dan-Olof Riska 1993–95, Stig-Olof Londén 1996–2002, Paul Hoyer 2003–05, Keijo Kajantie 2006–11 ja Olof Staffans 2012.

Seuraavat henkilöt ovat toimineet toimikunnan sihteerinä: Sören Illman 1982–88 ja Dan-Olof Riska 1989–92. Vuodesta 1993 dosentti Niklas Meinander on toiminut säätiön asiamiehenä ja kolmijäsenisen toimikun-

nan sihteerinä. Päätös asiamiehen asettamisesta johtui hakemusten kasvavasta määrästä sekä tarpeesta organisoida avustusten saajien stipendiraporttien valvonta.

Tieteenaloja ovat toimikunnassa edustaneet:

Matematiikka: Gustaf Elfving 1975–81, Sören Illman 1982–91, Stig-Olof Londén 1992–2002, Göran Högnäs 2003–08, Olof Staffans 2009–12. Siitä huolimatta, että tähtitiede on lähempänä fysiikkaa, on matematiikan edustaja valmistellut myös tähtitieteen alan anomusten käsittelyn.

Apuraha-anomuksia näillä kahdella mainitulla tieteenalalla on vähemmän kuin kolmella muulla tieteenalalla kussakin erikseen.

Fysiikka: Lennart Simons 1975–86, Dan-Olof Riska 1987–95, Stig Stenholm 1996–97, Paul Hoyer 1998–2005, Keijo Kajantie 2006–11, Hannu Koskinen ja Kari Enqvist 2012.

Kemia: Magnus Ehrnrooth 1975–80, Jacobus Sundman 1981–85, Carl G. Gahmberg 1986–88, 90–92, Nils-Erik Saris 1989, Karl Åkerman 1993–95, Pekka Pyykkö 1996–2003, Per Stenius 2004–09, Markku Leskelä 2010–12, Carl G. Gahmberg 2012.

Apuraha-anomusten suuresta ja yhä kasvavasta määrästä johtuen toimikunnan jäsenten määrää lisättiin 2012 kahdella jäsenellä, joista toinen edustaa fysiikkaa ja toinen lääketieteellistä kemiaa. Carl G. Gahmberg on asiantuntijana käynyt läpi lääketieteellisen kemian apuraha-anomukset vuodesta 1996.

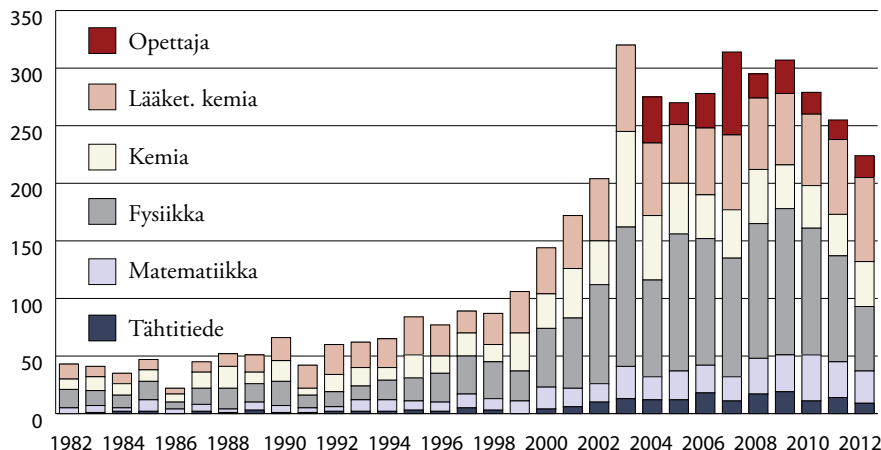
Hakemusten määrän kasvu on tuonut muutoksia toimikunnan työhön ja hakemusmenettelyyn. Anomusten määrän vielä ollessa tähän päivään verrattuna suhteellisen alhainen, toimikunnan kokouksissa voitiin keskus-

tella kustakin anomuksesta erikseen. Esim. 2003, jolloin apuraha-anomuksia oli jätetty 321, niiden käsittely vei toimikunnan pöytäkirjan mukaan seitsemän tuntia. Ennen kokousta toimikunnan jäsenet olivat lukeneet oman tieteenalansa hakemukset ja laatineet toimikunnalle etukäteen ehdotelman kokonaissumman puitteissa myönnettävistä apurahoista. Vuoden 2012 pöytäkirjan mukaan kokous kesti kolme tuntia. Hakemusten määrä oli 883, joka oli liian paljon, jotta ne olisi kokouksessa voitu käsitellä yksilöllisesti. Tiettyjen anomusten suhteen toimikunta käsitteli ainoastaan periaatteellisia kysymyksiä. Muutoin toimikunnan jäsenet kannattivat apurahojen myöntämistä vastaavan tieteenalan edustajan toimikunnalle tekemien ehdotusten mukaisesti. Suomen Tiedeseuran hallituksen kanssa käymensä keskustelujen jälkeen toimikunta on asteittain luopunut vaatimuksesta, että Tiedeseuran ulkopuolisen tutkijan olisi liitettävä anomukseensa jonkun Tiedeseuran jäsenen suositus.

Apurahat

Edellisten kuvien pylväät osoittavat, miten apurahahakemukset ja niiden myöntäminen on kehittynyt vuosien mittaan. Apurahojen jakautuminen eri tieteenaloille on tapahtunut suhteessa saapuneisiin hakemuksiin.

Seuraavan sivun kuvasta selviää, miten apurahojen jakautuminen on kehittynyt vuoden 1982 jälkeen. Vuodesta 2004 pylväissä on ylimpänä alue nimeltä ”koulut”. Hyvien ylioppilaiden rekrytoiminen matematiikan ja teknisten luonnontieteiden pariin on nykyään haastavaa. Toimikunnassa keskusteltiin mahdollisuudesta yrittää lisätä koululaisten kiinnostusta näihin aineisiin tukemalla opettajien jatkokoulusta matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa. Ajatus sai kannatusta säätiön hallituksessa ja maaperää tunnusteltuaan toimikunta päätti kokouksessaan keväällä 2004 julistaa 100 000 euroa opettajien jatkokoulutusta varten sekä yksittäisten opettajien ulko-
mailla tapahtuvaa jatkokoulutusta ja kursseja varten. Ensimmäisinä vuosina

Apurahojen määrät eri tieteenalojen kesken.

vuotuinen tuki oli 100 000 euroa. Viime vuosina koulumaailmalle myönnetyistä apurahoista on päätetty samoin perustein kuin eri tieteenalojen kesken jaettujen apurahojen määrästä. Vaikka opettajien jatkokoulutukseen myönnetty tuki euroissa mitattuna on ollut vähäinen tutkimusapurahoihin verrattuna, sillä on ollut koulumaailmalle suuri merkitys. Myös opettajien kyvyssä muotoilla apuraha-anomuksia on viime vuosina tapahtunut selvää kehitystä. Laskeva suunta opettajille myönnettyissä apurahoissa on osoitus siitä, että opettajat kilpailevat nyt tuista samoilla ehdoilla (apurahojen jakautuminen suhteessa hakemusten määrään) kuin tutkijat. Myönnetty kokonaistuki on sen tähden vähentynyt suhteessa anomusten määrään. Useana vuonna on myönnetty huomattavia projektiapurahoja Helsingin yliopiston LUMA-keskukselle sekä vastaavalle ruotsinkieliselle Resurscentrum för matematik, naturvetenskaper och teknik -keskukselle.

Toimikunnan pöytäkirjaan vuodelta 1986 on merkitty seuraavia periaatteita apurahojen jaossa: *Apurahoja on kolmea eri lajia: koko- tai puolivuotisia*

apurahoja jatko-opiskelijoille lähinnä Suomessa tapahtuvia opintoja varten, matka-apurahoja ja pieniä tutkimusapurahoja. Apurahojen jakautuminen kolmen tieteenalan kesken - matematiikan ja tähtitieteen, fysiikan ja kemian, lääketieteellinen kemia mukaan luettuna, - määräytyy suhteessa anottujen apurahojen määrään. Nuoret tutkijat ovat etusijalla. Toimikunnan puheenjohtaja on käsitellyt vuoden aikana saapuneet muutoshakemukset. Sen vuoden pöytäkirjassa kemiaa ja lääketieteellistä kemiaa ei ole eroteltu toisistaan. Myönnettyjen apurahojen suhteellisen pieni määrä osoittaa, että toimikunta on panostanut suurempiin jatkokoulutustukiin aiempaa enemmän.

Sen jälkeen on noudatettu suurin piirtein samaa käytäntöä. Vuodesta 1993 asiamies on käsitellyt saapuneet muutoshakemukset ja konsultoinut tarpeen tullen toimikuntaa periaatekysymyksissä.

Viime vuosina ohjelmaan on otettu neljäskin kategoria: post doc -apurahat, joita on myönnetty vastavalmistuneille tohtoreille kotimaassa tai ulkomailla tapahtuvaa tutkimusta varten.

Seuraavan sivun taulukosta selviää apurahojen jakautuminen eri tieteenalojen kesken 2012. Jatko-opiskelu- ja post doc -apurahojen määrä on nykyisin normitettu, ts. myönnetty summa ei perustu hakemukseen, vaan on sama kaikille. Sen määrää on vuosien mittaan korotettu muiden säätiöiden noudattaman linjan mukaisesti, mutta kuitenkin niin, että summa pysyy verottomana. Tarvittaessa vastaanottaja voi anoa, että apuraha maksetaan kahtena eri kalenterivuonna. Toimikunta on pyrkinyt tiettyyn jatkuvuuteen jatko-opiskelijoille myönnettävien apurahojen suhteen.

Ellei jatko-opiskeluapurahan keskeyttämiseksi ole erityisiä syitä, toimikunta on pyrkinyt uusimaan tuen seuraavana vuonna siten, että säätiön myöntämä apuraha juoksee yhteensä kolme vuotta.

En ole järjestelmällisesti tutkinut trendejä siitä, miten apurahat ovat jakaantuneet näiden ryhmien välillä. Voi kuitenkin nähdä, että kokoaikaista tutkimusta varten vuodeksi tai puoleksi vuodeksi myönnetyt tuet suhteellisesti kasvavat. Myös tuki Suomessa työskenteleville kansainvälisille jatko-

	JATKO-OPISKELIJAT	POST DOC	MATKAT	LOPUT	€
Tähtitiede	3 55 500€	0 0€	3 7 000€	3 3 000€	9 75 500
Matematiikka	3 55 500€	1 21 000€	14 18 250€	10 48 800€	28 143 550
Fysiikka	17 305 250€	6 126 000€	23 49 045€	10 61 000€	56 541 295
Kemia	11 148 000€	1 21 000€	23 53 000€	4 46 000€	39 268 000
Lääketiede	17 194 250€	5 89 000€	17 26 450€	34 241 700€	73 551 400
Koulut	1 18 500€	0 0€	13 11 960€	5 24 500€	19 54 960
Yhteensä	52 7 77 000€	13 257 000€	93 165 705€	66 435 000€	224 1 634 705

Apurahojen jakautuminen eri tieteenalojen kesken vuonna 2012.

opiskelijoille ja post doc -tutkijoille on kasvanut. Kommunikoin stipendi-aattien kanssa kolmella kielellä, ruotsiksi, suomeksi ja englanniksi, hakijan toiveen mukaan. 224:stä lähetetystä apurahan myöntökirjeestä 118 oli kirjoitettu suomeksi, 73 ruotsiksi ja 33 englanniksi.

Anomusten suuri määrä tänä päivänä osoittaa, että kysyntää on, ja että säätiö tunnetaan tutkijoiden keskuudessa. Väitöskirjatyöntekijöiltä tulee suuri määrä apuraha-anomuksia, vaikka heitä varten on perustettu ns. tutkijakouluja. Tämä herättää minussa tiettyjä kysymyksiä. Kolmijäsenisen toimikunnan periaatteena on ollut, että jatko-opiskelijoiden on itse anottava tukea, vaikka tutkimusjohtajille onkin joskus myönnetty varoja ryhmänsä jatko-opiskelijoita varten. Apurahahakemuksen muotoileminen hyvin valmisteltuine tutkimussuunnitelmineen on jatko-opiskelijoille hyödyllistä harjoittelua ja antaa pientä esimakua tutkimusrahoituskilpailusta akateemista uraa suunnitteleville. Toisaalta herää kysymys tutkimusjohtajien ja instituutioiden vastuusta siitä, että instituution hyväksymä jatko-opiskelija pystyy viemään projektinsa loppuun ja pääsee väitöstilaisuuteen asti. Elämä voi olla tukalaa, jos toimeentulo on stipendirahoituksen varassa.

Toinen kysymys koskee väitöstilaisuuden jälkeistä uraa. Tosiasia on, että vain pienellä osalla vastavalmistuneista tohtoreista on mahdollisuus akateemiseen uraan. Post doc -apurahat antavat tutkijalle mahdollisuuden luoda itselleen oma tutkijaprofiili ja vakiinnuttaa asemansa itsenäisempänä tutkijana. Post doc -ajasta on eniten hyötyä silloin, kun se viedään loppuun eri instituutiossa kuin missä tohtorityö tehtiin ja kun tutkimusprojekti poikkeaa tohtorityöstä. Se, tuleeko vastavalmistuneen tohtorin tuoda rahoituksensa uuteen työpaikkaansa vai tuleeko saavan osapuolen maksaa hänen palkkansa, onkin kysymys sinänsä.

Projektituet

Kolmijäseninen toimikunta ja säätiön hallitus ovat useaan eri otteeseen käsitelleet suurten yksittäisten projektitukien myöntämistä. Yritys tähän suuntaan tehtiin 2004, kun 100 000 euroa fysiikan tukirahoista varattiin toukokuussa haettavaksi suuria projekteja varten. Tuloksena oli 12 hakemusta, joista kuudelle myönnettiin tukea. Yksittäiset tuet eivät siis olleet erityisen suuria. Toimikunta on jatkossakin myöntänyt joitakin suuria projektiaapurahoja. Ne eivät vuosipohjalta olleet erityisen suuria, mutta ovat silti taanneet tietyn rahoituksen sillä edellytyksellä, että projekti etenee.

Sen johdosta, että Magnus Ehrnroothin syntymästä oli kulunut 100 vuotta, säätiön hallitus asetti 2001 Suomen Tiedeseuran käyttöön 3 000 000 markan lisäapurahan haettavaksi suurehkoja tutkimusprojekteja varten. Tiedeseuran jäseniltä saapui 12 hakemusta yhteensä 14,6 miljoonan markan edestä. Kolmijäseninen toimikunta, kansleri Bertil Roslinilla ja professori Tom Reuterilla vahvistettuna, käsitteli anomukset kokouksessaan 21. toukokuuta 2001. Samassa kokouksessa käsiteltiin myös maaliskuussa myönnettyjen apurahojen täydentämistä, koska myönnettyjä apurahoja yhteensä 353 000 markan edestä ei oltu otettu vastaan. Toimikunta päätti myöntää seuraavat neljä projektitukea:

Leif C. Andersson **1 000 000 mk** projektille *Stanniocalcin – en överlevnadsfaktor för terminalt utmognade celler.* ”Stanniokalsiini – pitkälle erilaistuneiden solujen eloonjäämistekijä.”

Carl G. Gahmberg **700 000 mk** projektille *Leucocyte adhesion – molecular mechanisms and development of reagents affecting adhesion.* ”Leukosyyttiadheesio – molekyyli- ja solun välisen adheesioon vaikuttavien reagenssien kehittäminen.”

Franciska Sundholm **700 000 mk** projektille *Investigation into methods of molecular modelling of complex polymer structures included oriented systems and polymer electrolytes.* ”Monimutkaisten polymeeri-rakenteiden, orientoituneet järjestelmät ja polymeeriset elektrolyytit mukaan luettuna, molekyylimallinnusmenetelmien tutkimus.”

Dan-Olof Riska **700 000 mk** projektille *Multidisciplinärt forskningsprojekt för att möjliggöra massiv databehandling och massiva vetenskapliga beräkningar för de fysikaliska vetenskaperna och biofysikens behov över internet och för att etablera basen för en nordisk datagridberäkningsstation i Finland.* ”Monitieteellinen tutkimushanke massiivisen tietojenkäsittelyn ja massiivisten tieteellisten laskelmien suorittamisen mahdollistamiseksi internetin välityksellä fysikaalisten tieteiden ja biofysiikan tarpeita silmälläpitäen sekä perustan luomiseksi pohjoismaiselle tietoverkkolaskujen työasemalle Suomessa.”

Koska ehdotettujen apurahojen määrä ylittää säädetyn 3 miljoonan markan raamin 100 000 markalla, säätiön hallitukselle päätettiin ehdottaa, että ylimenevä määrä otetaan kevään apurahoista palautetuista varoista.

Ylimääräinen hakukierros syksyllä

Eri syistä johtuen osa myönnettyistä apurahoista palautetaan säätiölle. Suurimmat summat palautuvat siksi, että vastaanottajien työtilanne on muuttunut tai että jatko-opiskelija- ja post doc -apurahoja ei oteta vastaan tai ne maksetaan joko osittain tai kokonaan takaisin. Pieni määrä johtuu hakemuksessa esitettyjen kokousmatkojen kustannusten yliarvioimisesta. Säätiön hallitus näytti 2002 vihreää valoa ylimääräiselle hakukierrokselle palautettujen stipendivarojen jakamista varten. Kolmijäseninen toimikunta on tällä haulla priorisoinut ”kiireellisiä” tarpeita. Saapuneet hakemukset on käsitelty sähköpostitse. Syksyllä jaettu summa on vaihdellut 50 000 ja 150 000 euron välillä. Syksyn 2009 jälkeen syysjakoa ei enää ole suoritettu.

Apurahan saajien sosiaaliturva

Stipendiaattien sosiaaliturva on apurahojen verottomuudesta johtuen ollut puutteellinen. Useat säätiöt ovat sen vuoksi alkaneet myöntää kokoaikastipendiaateille ylimääräistä määrärahaa vapaaehtoisen eläkevakuutuksen mahdollistamiseksi. Koska säätiön apurahiin myöntämät varat ovat voimakkaasti lisääntyneet, kolmijäseninen toimikunta päätti vuoden 2002 kokouksessaan 12 500 euron kokovuotiseen apurahaan lisättäväksi 1 300 euroa vapaaehtoista eläkevakuutusta varten. Tämä käytäntö jatkui aina vuoteen 2009 asti, jolloin apurahatutkijoiden sosiaaliturva siirtyi Maatalousyrittäjien eläkelaitos MELAn alaisuuteen. Apurahan saajat maksavat MELAlle henkilökohtaisista elinkustannusten kattamiseksi myönnettyistä apurahoista n.14 % sosiaaliturvamaksua. Kolmijäseninen toimikunta päätti nostaa jatko-opiskeluapurahan 17 500 euroksi ja post doc -apurahan 20 000 euroksi per vuosi. Tämä merkitsi jatko-opiskeluapurahan nettotason nousua 500 eurolla edellisvuosiin verrattuna samalla kun sen nettoarvo pysyi muuttumattomana.

Vaikka apurahan turvin elämisen haittapuolet ovat suureksi osaksi hävinneet MELAn pakollisen sosiaalivakuutuksen myötä, ei ole epätavallista,

1986	40 000 mk	Matematiikka	Olli Lehto
1989	50 000 mk	Fysiikka	Risto Nieminen
1990	50 000 mk	Kemia	Mauri Lounasmaa
1991	50 000 mk	Matematiikka	Arto Salomaa
1992	60 000 mk	Fysiikka	Pekka Hautojärvi
1993	60 000 mk	Kemia	Pentti Törmälä
1994	60 000 mk	Matematiikka	Seppo Rickman
1995	60 000 mk	Fysiikka	Matti Manninen
1996	60 000 mk	Kemia	Tapani Pakkanen
1997	60 000 mk	Matematiikka	Sören Illman
1998	60 000 mk	Fysiikka	Kari Enqvist
1999	60 000 mk	Kemia	Per Stenius
2000	60 000 mk	Matematiikka	Pertti Mattila
2001	60 000 mk	Fysiikka	Kalle-Antti Suominen
2002	12 000 €	Kemia	Markku Leskelä
2003	12 000 €	Matematiikka	Kari Astala
2004	12 000 €	Fysiikka	Kimmo Tapio Saarinen
2005	12 000 €	Kemia	Kari Rissanen
2006	12 000 €	Matematiikka	Lassi Päivärinta
2007	12 000 €	Fysiikka	Kai Nordlund
2008	12 000 €	Kemia	Marja-Liisa Riekkola
2009	12 000 €	Matematiikka	Antti Kupiainen
2010	15 000 €	Fysiikka	Henna Vehkamäki
2011	17 500 €	Kemia	Tapio Salmi
2012	17 500 €	Matematiikka	Pekka Koskela

Magnus Ehrnroothin palkinnot matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa.

että apurahan saaja keskeyttää apurahakautensa joko kokonaan tai tietyksi ajaksi, koska hän on saanut palkallisen viran, usein paikan tutkijakoulussa. Post doc -apurahan saajien apurahakauden keskeyttämisen syy on yleensä palkallisen viran saaminen.

Magnus Ehrnroothin palkinnot matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa

Vuonna 1986 myönnettiin Magnus Ehrnroothin palkinto matematiikassa ensimmäisen kerran. Palkinnon sai kansleri Olli Lehto. Alun perin ajatuksena oli, että Magnus Ehrnroothin palkinto jaettaisiin joka kolmas vuosi. Vuoden 1989 jälkeen palkinnosta tuli kuitenkin jokavuotinen ja se jaetaan vuorotellen matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa. Palkinnon saajat ja niiden määrät näkyvät viereisessä taulukossa.

Magnus Ehrnroothin apurahat verkossa

Apurahan hakijoiden tiedonsaannin helpottamiseksi Magnus Ehrnroothin säätiölle luotiin 2001 Tieteellisten seurain valtuuskunnan palvelimelle kotisivu, josta löytyvät Suomen Tiedeseuran ja säätiön asiamiehen yhteystiedot. Apurahan hakulomake on ladattavissa kotisivulta.

Apurahaselvitysten paperimäärän vähentämiseksi kolmijäseninen toimikunta päätti 2008, että Suomen Tiedeseuralle annettavat apurahaselvitykset lähetetään vastedes liitetiedostona säätiön sähköpostiosoitteeseen. Kokouksessa päätettiin myös, että hakulomake lähetetään vastedes sähköpostitse säätiölle. Kotisivu uudistettiin ko. vuoden aikana hakulomakkeen sähköisen täyttämisen ja lähettämisen mahdollistamiseksi. Valtuuskunnan palvelimella ilmenneiden ongelmien vuoksi hakemusten liitteiden lataaminen tietokantaan osoittautui mahdottomaksi.

Apurahan hakijoiden on siksi lähetettävä hakemus tutkimussuunnitelmineen ja ansioluetteloineen sähköpostin liitteenä. Elektronista hakujärjestelmää uudistetaan paraikaa ja hakumenetelmää yksinkertaistetaan, mikä helpottanee huomattavasti asiamiehen työtä.

Loppusanat

Suhteellisen vaatimattoman alun jälkeen säätiöstä on kehittynyt merkittävä tutkimusrahoittaja omilla tieteenaloillaan. Olen itse tutkijanurani aikana saanut säännöllisesti matka-apurahoja voidakseni osallistua tutkijakokouksiin eri puolilla maailmaa. Yksi tärkeimmistä lähteistäni tässä suhteessa on ollut Magnus Ehrnroothin säätiö. Oman tutkimusalueen kansainvälisiin kokouksiin osallistumisen ja ulkomaisissa tutkimusympäristöissä vierailemisen merkitystä ei voi yliarvioida. Ne innoittavat ja herättävät ajatuksia, synnyttävät kontakteja ja kehittävät tutkijan minäkuvaan kansainvälisen tutkijayhteisön jäsenenä. Tämä pätee vielä tänä päivänäkin huolimatta internetin tarjoamista kommunikaatio- ja yhteistyömahdollisuuksista. Siksi mahdollisuus hakea ja saada matka-avustusta eri tahoilta on tutkijan kehitykselle erittäin tärkeää.

Monet säätiöt ovat päättäneet yhdessä julistaa post doc -apurahoja haettaviksi. Magnus Ehrnroothin säätiö ei osallistu tähän yhteistoimintaan. Mielestäni on hyvä, että tukea voi hakea eri lähteistä. Ehkei se ole kovin tehokasta, mutta hakemusten arviointiin osallistuu kuitenkin useampi henkilö.

Säätiön asiamiehenä toimiminen vuodesta 1993 on antanut minulle paljon tietoa tutkimustoiminnasta ja tutkijoiden toimintaolosuhteista laajalti omien tutkimusalueideni ulkopuolella. Olen oppinut tuntemaan monia tutkijoita ainakin nimeltä. Se on ollut hyvin antoisaa.

Bevittna:

Holger Lindquist
borgmästare från Borgå stad

Tor Forsius
direktör från Borgå stad."

Given i Helsingfors, å justitieministeriet den

1 mars 1963.

Vid i dag skedd f
nit gott tillåta grundand
nämnda stiftelse samt sta
garna.

Stiftelsen bör anmä

Stiftelsen skall bära namnet "Magnus Ehrnrooths stiftelse" och har jag för stiftelsen upprättat behöriga stadgar.

Borgå den 15 februari 1963

Magnus Ehrnrooth
filosofiedoktor från Borgå
landskommun

Bevittna:

Tor Forsius
direktör, Borgå stad

Hagar för

rnrooths stiftelse

§ 1

Magnus Ehrnrooths stiftelse."

§ 2

Helsingfors stad.

§ 3

r att främja vetenskaplig forsket och i sådant avseende bispring litterära området verksamma personkapliga institutioner och anstalter

finska medborgare och institutio nd på grund av inom styrelsen tyrelsen gjord ansökan. Styrelsen helning inbegära utlåtande av sak-

§ 4

ad på filosofiedoktorn Georg Magnus

Justitieministeriets resolution på en av filosofiedoktorn Magnus Ehrnrooth, från Borgå landskommun, till ministeriet inlämnad ansökan om tillstånd att grunda en genom en den 15 februari 1963 undertecknad stiftelseurkund bildad "Magnus Ehrnrooths stiftelse" benämnd stiftelse samt om fastställelse av de för sagda stiftelse uppgjorda stadgarna; lydande stiftelseurkunden och de bifogade stadgarna som följer:

"Stiftelseurkund.

Undertecknad, som saknar bröstarvingar, har beslutat av sin förmögenhet överlåta fem stycken sex (6) månader efter uppsägning till betalning förfallande, den 5 januari 1963 utfärdade skuldebrev, lydande ettvarrt å sextiotusen (60.000) nymark och löpande med sju (7) procents årlig ränta, för grundande av en självständig stiftelse med ändamål att främja vetenskaplig forskning och litterär verksamhet och att i sådant avseende bispringa vetenskapsmän och på det litterära området verksamma personer eller understöda vetenskapliga institutioner och anstalter. Understöden få utdelas endast åt finska medborgare och institutioner och anstalter i Finland och in-teckning till säkerhet för erläggandet av skuldebrevens innehåll, så till kapital som ränta, får utan ägarens vidare hörande sökas och vinnas i Lindvik gård i Jackarby by av Borgå socken.

Stämpelskatt 18:-
Tilläggsstämpelskatt 25:-
Summa 43:-

AD W 110/19 Cik.m.1963

"Magnus Ehrnrooths stiftelse"

HH

SÄÄTIÖN SÄÄNNÖT

§ 1 Säätiön nimi on ”Magnus Ehrnroothin säätiö”.

§ 2 Säätiön kotipaikka on Helsingin kaupunki.

§ 3 Säätiön tarkoituksena on edistää ja tukea puhtaasti tieteellistä perustutkimusta, joka pyrkii syventämään ja lisäämään tietämystä matematiikan, tähtitieteen, fyysiikan ja kemian aloilla, lääketieteellinen kemia mukaan luettuna.

Tarkoituksen toteuttamiseksi myönnetään tukea ja apurahoja Suomen Tiedeseuran jäsenille henkilökohtaista tutkimusta varten tai jäsenten johtamille tutkijaryhmille tai instituutioille tai tiedeseuran ulkopuolisille tutkijoille 7. pykälässä lähemmin määritellyllä tavalla.

§ 4 Säätiö perustuu filosofian tohtori Georg Magnus Gabriel Ehrnroothin 15. helmikuuta 1963 päiväämään perustamiskirjaan. Säätiön perusrahoitus on kolmesataa tuhatta (300 000) nykymarkkaa. Sen muodostaa viisi (5) kappaletta kuusi (6) kuukautta irtisanomisen jälkeen maksuun erääntyvää, 5. tammikuuta 1963 laadittua ja seitsemän (7) prosentin vuosittaisella korolla juoksevaa velkakirjaa, jokainen arvoltaan kuusikymmentä tuhatta (60 000) nykymarkkaa, joiden niin pääoman kuin korkojen vakuutena säätiö on oikeutettu omistajaa lähemmin kuulematta hakemaan ja saamaan kiinnitys Lindvikin kartanoon Porvoon pitäjän Jakarin kylässä.

Säätiöllä on oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja.

§ 5 Säätiön asioita hoitaa ja sen päättävä valtaa harjoittaa hallitus, johon kuuluu kolme varsinaista jäsentä ja yksi henkilökohdainen varajäsen kutakin kohti. Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan.

Säätiön ensimmäiseen hallitukseen kuuluvat filosofian tohtori Georg Magnus Gabriel Ehrnrooth, varatuomari, oikeustieteen lisensiaatti Georg Carl Casimir Ehrnrooth sekä oikeustieteen kandidaatti Göran Albert Casimir Ehrnrooth. Hallitus täydentää itse itsensä. Hallitus valitsee varajäsenet.

Georg Magnus Gabriel Ehrnroothin kuoleman jälkeen tai sen jälkeen, kun hän omasta tahdostaan on eronnut hallituksesta, hänen tilalleen astuu Oy Pohjoismaiden Yhdyspankki Ab:n notariaattiosaston johtaja henkilökohtaisena varamiehenään mainitun notariaattiosaston osaston apulaisjohtaja. Kahden muun hallituksen jäsenen, suvun edustajien sekä heidän henkilökohtaisten varamiestensä toimikautta pidennetään kolmeksi (3) kalenterivuodeksi sen vuoden jälkeen, kun Georg Magnus Gabriel Ehrnrooth on kuollut tai eronnut hallituksesta.

Tämän jälkeen hallitus täydentää itse itsensä siten, että kaksi suvun edustajaa ja heidän varamiestensä valitaan oikeudella tulla uudelleen valituksi viideksi (5) vuodeksi kerrallaan niiden vuorineuvos

Georg Casimir Ehrnroothin sukulaisten joukosta, joilla on lainopillinen koulutus tai taloudellista kokemusta, kun taas kolmannen hallituksen jäsenen ja tämän henkilökohtaisen varamiehen valitsee Nordea Pankki Suomi Oyj:n maajohtaja.

§ 6 Puheenjohtajalle ja hallituksen jäsenille maksetaan kokouspalkkio, joka vastaa korkeinta valtion vahvistamaa komiteatyöskentelystä maksettavaa palkkiota.

§ 7 Säätiön kantapääomaan ei saa kajota. Vuosittaisesta tuotosta on kaikkien hallintakustannusten vähentämisen jälkeen vähintään kymmenen (10) prosenttia siirrettävä peruspääomaan.

Loput vuosiylijäämästä jaetaan tuki- ja apurahojen muodossa. Hallitus voi poikkeustapauksissa päättää, että osa ylijäämästä voidaan tallettaa ja jakaa jonkin tulevan vuoden aikana.

Suomen Tiedeseuran hallituksella tai sen nimeämällä valiokunnalla on oikeus jakaa ja julkaista vuosittain myönnetty tuet ja apurahat.

§ 8 Apurahojen jako tapahtuu säätiön merkkipäivänä, filosofian tohtori Georg Magnus Gabriel Ehrnroothin syntymäpäivänä 6. maaliskuuta. Kirjallinen selvitys apurahojen jakamisesta tulee jättää säätiön hallitukselle maaliskuun loppuun mennessä.

§ 9 Hallituksen kokouksissa päätökset tehdään yksinkertaisella ääntenenemmistöllä.

Hallitus on päätösvaltainen, kun kolme hallituksen jäsentä on paikalla.

§ 10 Säätiön nimen kirjoittaa kaksi hallituksen jäsentä yhdessä.

§ 11 Säätiön tilikausi on kalenterivuosi ja tilintarkastus on suoritettava helmikuun loppuun mennessä Keskuskauppakamarin tai kauppakamarin hyväksymän tilintarkastajan toimesta, minkä jälkeen tilinpäätöksen ja tilintarkastuskertomuksen oikeaksi todistettu jäljennös on huhtikuun loppuun mennessä toimitettava Patentti- ja rekisterihallituksen säätiörekisteriin.

Hallitus nimittää hyväksytyn tilintarkastajan ja hyväksytyn varatilintarkastajan. Jos säätiön tilintarkastaja on tilintarkastusyhteisö, varatilintarkastajaa ei valita. Tilintarkastaja ja varatilintarkastaja nimitetään vuodeksi kerrallaan.

§ 12 Säätiön sääntöihin voi tehdä muutoksia hallituksen yksimielisellä päätöksellä. Säätiön lakkauttamisesta päätetään samassa järjestyksessä.

§ 13 Jos säätiö lakkautetaan, varat käytetään hallituksen harkinnan mukaan sellaisten tahojen kesken, joiden toiminta parhaiten vastaa säätiön tarkoitusta.

§ 14 Muilta osin säätiön toiminnassa noudetaan voimassa olevan säätiölain asetuksia.

